

MİHVER

“Merkezden Ufka”

EKİM 2025 / SAYI: 1

Elinizde tuttuğunuz bu dergi, adını eksen, merkez, odak, kutup anlamına gelen bir kavramdan alıyor: Mihver.

Hakikatin bir ekseni olduğu gibi coğrafyanın da bir mihveri var. Ümmetin ve İslam tarihinin bir odağı, kendini aleme açan bir merkez fikri olduğu gibi. Bu fikir tevhid ve vahdettir.

Biz inanıyoruz ki Türkiye, İslam aleminin odağında olan vahdet bayrağını tarihinden aldığı tevarüsle gönder yerine dikecek bir iradedir. Bu nedenle Mihver, Türkiye'nin mümkün

kılacağı vahdetin altını çiziyor.

Bugün ümmetin dört bir yanında yaşanan arayışlar, ortak bir istikamete, sağlam bir merkeze muhtaç. Mihver, Türkiye'nin merkezde durduğu bir İslam dünyası tahayyülünü ifade ediyor. Tarih boyunca olduğu gibi bugün de Türkiye, medeniyetimizin kalbinde, alem-i İslam'ın merkezinde ve umudumuzun mihverinde yer almaktadır.

Ümmet Kardeşliği | Uhuvvet Algısı | Kayıp Tecessüsümüz
Uhuvvet Bağlamında Muâhât | İdeoloji ve Entegrasyon
Taha Kılınc ile Röportaj | Rohingya Müslümanları ve Arakan
Lawrence ve Şarkiyatçılık | Geçmişten Günümüze Gazze

MİHVER

Ekim 2025 / Sayı 1

Kartal AİHL Adına Sahibi

Doç. Dr. Özkan Öztürk

Danışman Öğretmen

Sedat Cankılıç

Genel Yayın Yönetmeni

Muhammed Rıza Bulut

Baş Editör

Muhammed Ali Gökteş

Editörler

Ahmet Salih Öntürk

Yusuf Yıldırım

Yayın Kurulu

Ahmet Bilal Mutlu

Asım Zahid Kuru

Muhammed Hüseyin Dikbaş

Grafik Tasarım

Yahya Ürkmez

Ahmet Ercan

Logo Kapak Tasarım

Asil Deniz Gezgör

Adres

Esentepe Mahallesi Pamuk Sokak No:3

34870 | Kartal – İstanbul

Web Adresi

<http://kartalaihl.meb.k12.tr>

kaihl.com

Telefon

0216 387 15 44

İletişim

dergimihver@gmail.com

KARTAL ANADOLU
İMAM HATİP LİSESİ

İçindekiler

2

Önsöz

4

Ümmet Kardeşliği

13

Kayıp Tecessüsümüz

16

Uhuvvet Bağlamında Muâhât

19

İdeoloji ve Entegrasyon

23

Taha Kılınç ile Röportaj

27

Rohingya Müslümanları ve Arakan

33

Lawrence ve Şarkiyatçılık

38

İslam Sanatını Anlamak

41

Aydınlanma Çağının Öncüsü: Endülüs

46

Geçmişten Günümüze Gazze

ÖNSÖZ

Doç. Dr. Özkan Öztürk
Kartal AIHL Müdürü

Bismillâhirrahmânirrahîm

Elinizde tuttuğunuz bu dergi, adını ek-
sen, merkez, odak, kutup anlamına
gelen bir kavramdan alıyor: Mihver.
Mihver, varlığın etrafında döndüğü eksen,
düşüncenin yöneldiği merkez, kalp, ana
nokta. Mihver, dikkatin veya bir eylemin
toplandığı odak, hareketin kaynağı ve sabi-
tesi olan kutup.

Her varlık bir eksen etrafında dönüyor.
Dünya kendi mihverinde seyretmekte, gö-
nül Hak mihverinde devran ediyor. İmkana
can veren zorunluluk, zâhire kıvam veren
bâtın, sonsuza eksen olan ilktir. Her nokta,
her an mihverinden gelen bir tecelliyle var-
lık bulur. Göklerin ve yerin ritmi, suyun ve
rüzgârın ahengi, insanın nefesi ve kalbinin
atışı, hepsi mihverin etrafında bir ahenkle
devreder. Kainat, her dönüşünde bir sırta
selamla hareket eder, ivmelenir ve çoşar.

Hakikatin bir ekseni olduğu gibi coğrafya-
nın da bir mihveri var. Ümmetin ve İslam
tarihinin bir odağı, kendini aleme açan bir
merkez fikri olduğu gibi. Bu fikir tevhid ve
vahdettir. Biz inanıyoruz ki Türkiye, İslam
aleminin odağında olan vahdet bayrağını
tarihinden aldığı tevarüsle gönder yerine
dikecek bir iradedir. Bu nedenle Mihver,
tevhidî Türkiye'nin ve bunun mümkün kı-
lacağı vahdetin altını çiziyor. Bugün ümme-
tin dört bir yanında yaşanan arayışlar, ortak
bir istikamete, sağlam bir merkeze muhtaç.
Mihver, Türkiye'nin merkezde durduğu bir
İslam dünyası tahayyülünü ifade ediyor. Ta-
rih boyunca olduğu gibi bugün de Türkiye,
medeniyetimizin kalbinde, alem-i İslam'ın
merkezinde ve umudumuzun mihverinde
yer almaktadır.

“Mihver” dergisi, bu idrakle yayın hayatına
başlıyor. Amacımız; geçmişin derin biriki-

minden beslenerek bugünün meselelerine gözetmek, geleceğe dair ufuklar aramaktır. Burada siyaset, düşünce, kültür ve medeniyet yazıları bulacaksınız. Hepsinin ortak paydası, Tevhid ve Türkiye merkezli bir İslam dünyasının imkânlarını ve sorumluluklarını tartışmak olacak.

İnanıyoruz ki fikirler, merkezinden çevresine doğru yayıldığında kalıcı olur. Bizim mihverimiz; adalet, merhamet, hikmet ve birliktir. Bu değerler etrafında inşa edilecek her söz, ümmetin ortak geleceğine katkı sunacaktır.

Biz biliyoruz ki;
Coğrafyamızın merkezinde duran Türkiye, sadece bir ülke değil; tarihin, kültürün ve umudun eksenidir. İslam dünyasının geleceği, bu mihver etrafında yeniden şekillenecektir.

Biz inanıyoruz ki;
Ümmetin dağınık sesleri, ancak sağlam bir mihver etrafında birleştiğinde yeniden medeniyet kurucu bir kudrete kavuşacaktır. “Mihver” dergisi, bu idrakin sesi ve sözü olmak için doğmuştur. Bizim için yazmak bir hatırlatma, bir davet, bir inşa çağrısıdır. Her yazı, ümmetin yarınına açılan bir tuğla, her fikir bir eksen taşıdır.

Biz, ümmeti yeniden merkeze çağırıyoruz.

Biz, tarihin yükünü ve geleceğin sorumluluğunu birlikte taşımaya davet ediyoruz.

Biz, bu topraklardan yükselen bir medeniyet eksenini kurmaya niyet ediyoruz. Müslü-

man Türkiye, tarihin irfanını ve geleceğin umudunu içinde taşıyan bir kutup yıldızı gibidir; yolunu bulan ve etrafına yön bulduran bir mihverdir.

Mihver’in aksiyonu, yalnızca bir dergi hüviyetinde değil; bir hatırlatma, bir buluşma, bir inşa çağrısı niteliğindedir. Bu çağrı şunu haykırmaktadır:

“Merkez Hak’tır, mihver Hak’tır. Biz ise o mihverin etrafında dönen yolcularız. Gelecek, birlikte kuracağımız eksen üzerindedir. Mihver, bütün varlık döngümüzün gerçek uğrağıdır.”

Kaleminiz, kalbiniz, fikriniz ve duanız mihverde olsun.

Ümmet Kardeşliği

Süleyman Aydın

1- Ümmet çatısı dağılıyor mu?

Ümmet kavramı; cinsiyeti, dili, rengi, ırkı ne olursa olsun, bütün Müslümanlar kardeş olmasına dayanır. Yani ümmet, tamamen din kardeşliği üzerine kurulu bir toplumdur.

Din kardeşliği, bütün Müslümanları bir binanın taşları gibi birbirine kenetlemekte ve onları bir beden hâline getirerek bir tek ümmet yapmaktadır. Kardeşliğin gereği olarak ümmette, sevgi, merhamet, yardımlaşma ve dayanışma hâkimdir. Sevinç ve üzüntüler yürekten paylaşılır.

Ümmet kardeşliğine karşı en önemli tehlike kavmiyetçilik, cemaatçilik ve grupçuluktur.

Çünkü kavmiyetçilik, cemaatçilik veya grupçuluk ümmeti böler ve parçalar. Nitekim ümmet, 19. yüzyıldan sonra ümmet çatısı altındaki bu birliktelik, kavmiyetçilik/ milliyetçilik akımlarıyla parçalanmış ve bundan sonra İslâm toplumu sömürülen ya da ezilen konuma gelmiştir. Bu dağılma sonrası her millet, aşiretçilik, cemaatçilik, grupçuluk anlayışı ile iyice parçalara bölünmüş ve sürekli bir çatışma girdabına girmiştir.

2- Ümmet içinde statüko var mı?

Ümmet; hedef, zaman, mekân, bir şahıs, bir yol veya düşünce ortak paydasında buluşan insanların oluşturduğu topluluktur. Bundan dolayı Hz. Muhammed (s.a.v.)'e iman edip, İslâm dinine mensup olanlara ümmet-i Muhammed ya da İslâm ümmeti denilmekte-

dir. Kur'ân, kavim, kabile, fırka, hizb, taife, mele, ashap gibi sosyal gruplardan da bahsetmektedir. Bu gruplar daha çok kan birliği, toprak birliği veya ortak maddi çıkarlar gibi unsurları esas almaktadır. Oysa ümmette aidiyet hissiyle bağlı olmak, onu sevmek ve dualarına konu etmek imanî bir yükümlülüktür.

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Ey Üsâme! İsrailoğulları, halkın ileri gelenlerinden biri suç işlediğinde onu cezalandırmadıkları ama sıradan biri aynı suç işleyince ceza tatbik ettikleri zaman helâk edildiler. Eğer (hırsızlık yapan) Muhammed’in kızı Fâtıma bile olsa onun da elini keserdim.” (Nesâî, Kat’u’s-sârik, 6)

Ebû Nadre’den (r.a.) nakledildiğine göre, Resûlullah’ın (s.a.v) teşrîk günlerinin ortasında verdiği Veda Hutbesi’ni dinleyen bir sahâbî şöyle anlatmaktadır: “Resûlullah (s.a.v) buyurdu ki, “Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur...” (İbn Hanel V, 411)

Yüce Yaratan (c.c.) şöyle buyurmaktadır: “Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık.” “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinizden sakının.”

Bununla birlikte Allah Resûlü (s.a.v), câhiliye dönemi hukukunun temelini teşkil eden ve toplumda yaygın olarak uygulamaları görülen hür-köle ayırımının yerine de tamamen insanların eşitliği prensibine dayalı olan ehliyet ve liyakate sahip olma şartını getirmiştir.

Nitekim azatlı bir köle olan Zeyd b. Hârise’nin (r.a.) oğlu olmasına rağmen Üsâme b. Zeyd’i (r.a.) ordu komutanlığına atamış, toplumun ileri gelenlerinin yerine bir

kölenin oğlunun komutanlığa atanmasını yadırgayan insanların bu konudaki eleştirileri üzerine şu sözleri söyleyerek toplumsal eşitliğin önündeki her türlü engeli kaldırmak istemiştir. “Siz onun komutanlığını eleştiriyorsunuz, daha önce babasının komutanlığına da dil uzatmıştınız. Allah’a (c.c.) yemin olsun ki Zeyd komutanlığa gerçekten lâyük idi ve bana insanların en sevimsizlerinden idi. Kendisinden sonra bu oğlu da bana insanların en sevimsizlerinden idi.”

Görüldüğü gibi ümmet içinde hiçbir şekilde ayırım yok. Bu İslam’ın ibadet anlayışında da kendini gösterir. Üstünlüğün sadece Allah’a olan yakınlığın ve sorumluluk bilince sahip olmanın getirdiği bir durumdur.

3- Din kardeşliği nasıl olmalı?

Kardeşlik, dayanışma ve yardımlaşma toplumu olması, ümmet-i Muhammed’i diğer topluluklardan ayıran en önemli özelliklerdendir. İslâm’a göre aile, akraba, komşu ya da millet olsun, ümmeti birbirine bağlayan en üst kavram “din kardeşliği” kavramıdır. Kur’ân, bunu kısa ve net olarak şöyle ilan etmektedir: “Müminler ancak kardeşlerdir.”

Din kardeşliği, bütün Müslümanları bir binanın taşları gibi birbirine kenetlemekte ve onları bir beden hâline getirerek bir tek ümmet yapmaktadır. Kardeşliğin gereği olarak ümmette, sevgi, merhamet, yardımlaşma ve dayanışma hâkimdir. Sevinç ve üzüntüler yürekten paylaşılır.

İslam; Müslümanların temel problemlerinin kalıcı çözümünün, ümmet kardeşliğini ve dayanışmasını gerçekleştirmelerine bağlı olduğunu vazedir. Cihanşümul toplumun (ümmet) oluşturulmasını ve çeşitli zulüm ve haksızlıkların görüldüğü yeryüzünde topyekün mücadele ederek, ahlâktan sanata, bilimden iktisada kadar bütün alanlarda hak yolun kanıtı olunmasını istemektedir. Kur’ân, bu topluluğu oluşturmak için bir yandan aile birimini güçlendirmekte, diğer taraftan kabileciliği/kavmiyetçiliği izale ederek, geniş çaplı bir birliktelik meydana

getirmektedir. O'nun toplumsal birlikteliğe vurgu yapan âyetlerini hemen her sayfasında, özellikle medenî sûrelerde görmek mümkündür.

Müminler sadece kardeşirler. O hâlde ihtilaf eden kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki O'nun merhametine nail olasınız." Hucurât, 49/10. âyetiyle bütün Müslümanların kardeş olduğunu; "Topluca Allah'ın ipine sımsıkı sarılın ve parçalanmayın! Allah'ın üzerinizdeki nimetini düşünün, hani siz düşman idiniz de O, kalplerinizi birleştirdi. O'nun bu nimeti ile kardeşler oldunuz." Âl-i İmrân, 3/103 "Müminlerin kalplerini birbirine ısındırıp bir araya getirdi. Şayet sen dünyada bulunan her şeyi sarf etseydin bile yine de onların kalplerini birleştiremezdin, fakat Allah onları birleştirdi." Enfâl, 8/63 âyetleriyle, aralarında gönül birlikteliği olduğunu ortaya koyar.

Kur'ân ve Sünnet bütün Müslümanların din kardeşliği bağı ile birbirine bağlı olduğunu ilan etmektedir. Bu sebeple dünyanın her neresinde yaşıyor olursa olsun, Müslümanların tamamına ümmet-i Muhammed adı verilmektedir. Farklı coğrafyalarda yaşasalar da onlar tek bir vücut gibidir. Birinin sevinci veya acısı, diğerlerinin de sevinci veya acısı olmalıdır. Bu birliği, aynı dine mensup olma şuurundan kaynaklanan kardeşlik anlayışı oluşturmaktadır. Bu ümmet kardeşliğinde, cihanşümul bir birliktelik vardır. Yani ümmet, coğrafi sınırlar, ırk veya nesep bağları ile sınırlanmayan büyük bir toplumdur.

4- İslam'da şehir kardeşliği var mı?

Yeryüzüne indirilen ilk insan, Allah'ın emri ile ilk kutsal evi Mekke'de inşa etti. Bu kutsal evin ismine Beytullah dendi. Tam kırk yıl sonra ise Kudüs'te Beytülmakdis inşa edildi. Bu iki kutsal mekâna harem denildi. Göklere indirilen vahyin ve yeryüzünden gökyüzüne sunulan kulluğun merkezi oldular. Tevhid sancağını elden ele taşıyan peygamberlere yurt, inanan insanların hep birlikte kendisine yöneldiği kible ol-

dular. Kutsallığın ve bereketin ismi, sayısız mucizelerin vatanı oldular. Tevhid mücadelesinin en yoğun ve en çetin verildiği yerlerin ilk sırasında yer aldılar.

Hayatın, iman ve cihattan ibaret olduğu dönemlerde insanlar izzet içinde yaşar. Mükemmel mabetler inşa eder, huzur ve mutluluğa erişirler. Hayatın, dünya sevgisi ve menfaatten ibaret olduğu dönemlerde ise insanlar zillet içinde yaşar. Mabetleri yıkılır, huzur ve mutlulukları yok olur.

Zamanla yıkılan Beytullah'ı ise Hz. İbrahim (a.s.), oğlu Hz. İsmail ile tekrar inşa eder.

Ve kendi zürriyetinden bir peygamberin gönderilmesi için dua eder. Duası, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) gönderilmesi ile kabul görür. Buradaki insanları ve mekânları her türlü kötülükten arındıran Hz. Muhammed (s.a.v.), tevhid sancağını isrâ ve miraç yolculuğunda devralır. Mekke'de kendisine gökten vahiy inerken o, Kudüs'ten göklere yükseltilir. Böylece bu iki kutsal beldenin ayrılmaz bir bütün olduğu gösterilir. Bundan böyle Mescid-i Haram ile Mescid-i Aksâ kardeşdir.

Hicret ile beraber üçüncü bir kardeş daha gelir. İslâm medeniyetinin ilk eseri olan bu

kardeşin ismi Mescid-i Nebevî'dir. Mescid-i Nebevî 'den nebevi bir işaret verilir. On altı ay Müslümanlara kible olan Beytülmakdis esaretten kurtarılmalıdır. Nebi (s.a.v.), "Ey Müslümanlar! Mescid-i Aksâ'da namazlarınızı kılın (yani onu esaretten kurtarın ve özgürce orada namaz kılın), bunu yapamıyorsanız oraya zeytinyağı gönderin (yani ilişkinizi koparmayın, sürekli olarak gündeminizde tutun ki fetih sizlere müyesser olsun) der. Liderini en iyi şekilde anlayan sahabe-i kiram bu işaretle hareket eder. Hz. Ömer (r.a.) zamanında Mescid-i Aksâ özgürlüğüne kavuşur. Her inancın insanı, huzur ve emniyet içinde ibadetlerini kendi mabetlerinde yerine getirir. Böylece Kudüs huzur ve mutluluğun diyarı olur.

Bu üç kutsal mescitleri içinde barındıran şehirler de kardeşdir. Kardeş şehirler arasında da ayırım yapılamaz. Ancak temsili bir anlatım ile yazarsak üç kardeşten ikisi işinde gücünde hayatını devam ettiriyor. Üçüncüsü ise suçsuz olmasına rağmen idam ile yargılanıyor ve hapisanede gün sayıyor. Müslümanların dağınıklığı ve öncelik sırasına önem vermeleri nedeniyle öldürülme ile karşı karşıya olan kardeş ziyaret edilmiyor. Ya da ziyaret edenlerin sayısı çok az. Onun için önceliklerimizi belirlerken Mekke/Kâbe, Medine/Mescid-i Nebevi, Kudüs/Mescid-i Aksa bizim için kardeş şehirlerdir. Onları ziyaret etmek fırsata bağlıdır. Ayırım yapmadan üçünü de ziyaret etmeliyiz. Üç umre içinde Kudüs yoksa önceliklerimiz kaybolmuştur demektir. Onun için siyonist işgal devleti Mescid-i Aksa'yı idam ile yargılayıp yok etmek istiyor. İlk kiblemiz ve İsrâ'nın mekânı yok olursa namazlarımız yara almayacak mı? Bu beldeyi bize emanet edenler hesap sormayacak mı?

Kısacası Kudüs, namazdır. Kudüs, kıyamdır. Kudüs, kardeş sevgisinin en yoğun yaşandığı yerdir. Kudüs, ümmet kardeşliğinin en çok hissedildiği yerdir. Kudüs, ümmetim özünü teşkil eden kahramanların mücadele alanıdır. Kudüs, sessiz bir çılgınlığın dünyanın her tarafından duyulduğu yerdir. Kardeşlik adına bu sese kulak verenlerden olma duasıyla.

Postmodernizm Sonrası

Uhuvvet Algısını Dekadansa Uğratan Etmenler

Zeynep Firdevs Genç

Uhuvvet, “vasat ümmet” olarak kavramsallaştırılan ideal toplum yaratma gayesinin gereği olarak İslam dininin merkeze aldığı sosyo-politik değerlerden biridir. Müslümanları kardeş ilan eden bu sistem birey olma şuurunu öldürmediği gibi toplumdan soyutlanmaya, münzevi bir İslam yaşantısına da izin vermez. Sebeplerinin sınırlı bir kısmına vakıf olunan uhuvvet ilkesinin bazı hikmetleri, onun tarihsel süreçteki değişimini ve serencamını anlamak hususunda kıymetlidir: Uhuvvet yahut ferdi imanın içtimai bilince ve pratiklere teşmil edilmesi, İslam’ın somut bir nitelik kazanmasında başat aktördür. Bireylerin ruhsal olarak tecrübe ettiği İslam dininin hayatı düzenleyen esas yasa biçiminde tecessüm etmesi için sembolik toplumu oluşturan ritüellerin, hediyeleşmelerin, dini günlerin, toplu ibadetlerin ve ibadet mekanlarının varlığı şarttır. Uhuvvet bu dinamikleri tesis ederek İslam’ı metafi-

zik bir büyük anlatı olmaktan çıkarır, onun duyumsanmasını kolaylaştırır.

Uhuvvetin bir diğer önemli faydası Müslüman ferdin iradesinin yıpranmasını önlemektir. İslam inancında Rahman, insana irade bahşederek onu ömür boyu iyi ve kötü arasında tercih yapmakla mesul kılmıştır. Ne ki insanın “hilkatçe zayıf yaratılmış oluşu” onun “yükünü hafifletmek” yani onu sürekli karar verme yükünden kurtarmak için ümmet bilincinin farz kılınmasıyla sonuçlanmıştır. (en-Nisâ 4/28) Dolayısıyla İslami dinamiklerin toplum yapısına sirayet etmesi ve bir bakıma kültürel kodlara da işlenmesi bireylerin İslami yaşantıyı benimsemesinde ve istikrarlı olarak dini pratiklerini sürdürmelerinde oldukça teshil edicidir.

Uhuvvet algısının parçalanması İslam Din'i'nin yaşayan bir olgu olarak devinimini ve kudretini sarstığı gibi bireyleri nefisleri ve Şeytan ile daha yoğun bir mücadelenin içerisinde sürükleyerek Müslümanların iradesini yıpratır. İslam tarihinde Müslümanların uhuvvet algısı çeşitli sosyo-politik kilometre taşlarıyla değişime uğramıştır. Hicretle beraber şehirleşme, devlet kurumunun tesisi, hilafet ile politik ve düşünsel inhiraf süreçleri, kültürel genişleme, fetih ve yayılma, hilafetin ilgası, modernleşme, göç gibi meseleler Müslümanların uhuvvet algılarındaki kırılma noktalarının birkaçıdır. Son olarak 1980'lerden sonra hissedilir hale gelen postmodernittin iki mahsulü , küreselleşme ve dijitalizasyon, İslam dünyasında pek çok algı ve edimi yeniden inşa etmiştir. Bu kapsamda küreselleşme ve dijitalizasyonun hususen Müslümanların uhuvvet algısını nasıl etkilediği incelenecektir. Uhuvvet algısını dekadansa uğrattığı görülen bu süreçlerin İslami cemaat ruhunda yarattığı çatırdamalar soyutlaştırma ve ferasetin dumura uğratılması ekseninde ele alınacaktır. Bilahare uhuvvet algısının dekadansa uğratılmadığı bir coğrafya örneği olarak Gazze irdelenecektir.

Küreselleşme bir ekonomik politika olarak kültürler ve insanlar da dahil her türlü varlığın metalaşması, pazarın tüm dünyaya genişletilerek sınırsız bir piyasa yaratılması olarak tanımlanabilir. (Canatan, 2017: 145) Bu bakış açısı küreselleşmeyi kapitalizmin en ileri safhası olarak nitelendirmeyi de mümkün kılar. Küreselleşme politikası da en ileri kapitalist ülkeler tarafından tanımlanması gereği tüm dünyaya ihraç edilmiştir. Doğal olarak İslam Dünyası da küresel sisteme entegre olmuş, bunun sonucunda kültürel birikiminin ve insanların yani Müslümanların metalaşmasını kabul etmiştir. Metalaşmanın en somut göstergesi İslam şehirlerinde ortaya çıkmıştır.

Batı için kent, sekülerleşmenin mekânıdır. Bu yüzden küresel şehirlerin merkezi, dünya piyasasına eklenme kaygısı etrafında oluşturulur. Bu durum 1980'lerden sonra di-

key şehirleşmeyi, finansal kurumları, ticari kaygılarla turistik bölgelerin ve kültürel dokuların restorasyonunu kentsel dönüşümün iskeleti haline getirmiştir. Şehrin küresel değişimine "soylulaştırma" politikası eşlik etmiş, siteler ve şehir içinde merkez-çevre teşekkülüyle sosyo-ekonomik anlamda seçkin bir kentli elit yaratılmıştır. Aynı sınıfsal özellikleri gösteren grupların kentin aynı mekânında yaşamasını öngören soylulaştırma projesi homojen bir toplum oluşturmuştur. Başta İstanbul ve Kahire olmak üzere en çok küreselleşen İslam şehirlerinin de yapısının bu minvalde değişimi kültürel bir kriz yaratmıştır. Zira İslam'ın şehir telakkisi Batıninkinden farklıdır. Toplumsal hafızasında vakıflar, dergahlar, külliye gibi İslam'ın toplumsal öğelerini yaşatan oluşumlar taşıyan Müslüman halk için şehir, uhuvvetin de tecessüm ettiği alan olmuştur. Soylulaştırmayla beraber yaşlılar, yoksullar, engelliler ve hatta ölülerin görünür olmaktan uzaklaştırılması Müslüman elitin dünyevileşmesiyle sonuçlanmıştır. Nitekim zekat gibi farklı sosyo-ekonomik düzeydeki Müslümanların birbiriyle etkileşimini zorunlu kılan İslami pratiklerin yahut cami gibi Müslümanlar için eşitliğe dayalı kardeşlik vurgusunu hakim kılan içtimali mekânların işlevini yerine getirebilmesi İslam şehrinin tesisine mümkündür. İslam şehrinin yitirilmesi, uhuvvetin zayıflamasına yol açar. Zira şehir de uhuvvet de daha önce belirtildiği üzere İslam'ın günlük hayatta somutlaşmasının imkanları ve şartlarıdır. Bu nedenle küreselleşme, İslam düşüncesini soyutlaştırmak suretiyle uhuvvet algısını dekadansa uğratmıştır.

Soyutlaştırmanın bir başka boyutu dijitalleşme ekseninde müşahade edilebilir. Jean Baudrillard dijital dünyanın imajlardan oluşan bir gerçeklik oluşturduğunu iddia eder. Baudrillard'a göre dijitalizasyon göstergelerin yarattığı simülasyon gerçekliği ile gelecekteki gerçeklik kurgusu arasındaki sınırları eritmiştir. Böylelikle bir hiper-gerçeklik doğmuş, gerçek yahut gösterge olmanın dijital dünyada sunulan bir veri için önemi kaybolmuştur. (Tuğal, 2022: 2) Bu mihverde düşünüldüğünde dijitalleşme yaşamın

mekândan münezzehe hale gelmesi ve yalnızca zaman boyutunda mütemadiyen üretilen göstergelerin bir araya geldiği bir mecra oluşmasıdır. Yani kolektif olarak gösterge yahut imaj üreten, gerçekliğinin saptanması hem zor hem de önemsiz hale gelen verilerin inşa ettiği bir toplum oluşmuştur. Bu toplumun kolektif bilincini teşekkül eden özne 20. yüzyıl ve öncesinde olduğu gibi ideolojiler ya da devrimler, hümanizm kendisini öteki ilan etmeden önce olduğu gibi din değildir. Dijital cemaatin kolektif bilincini biri diğerinden ortak menfaat noktasında bağımsız ancak sosyal bulaşmayla birbirlerine bağımlı bireylerin eş zamanlı imaj üretme edimi şekillendirir. Postmodernizmin çoğulculuk söylemi (diversity) kimlikleri, ideolojileri, yerel kültürleri, dilleri ve dinleri tek bir potada eriterek hepsini mutlak özgürlüğün seçeneklerinden biri ilan etmiştir. Bu olguların hiçbirini otorite ve kural koyucu kabul etmeyen post-modern düşünce yine hiçbirini bütünüyle reddetmemiş, köktencilığe ve merkezîyetçi yapıya karşı çıkmıştır. Hasebiyle dijital cemaatin fertleri küreselleşmenin de yadsınamaz katkılarıyla birbirlerinin kimlikleriyle münasebet kurarak kendi öz, steril kimliklerini yitirmişlerdir. Bu ortamda ilk tasfiye edilenin zihinsel mükteşebat, topluma şekil verme misyonu taşıyan büyük anlatılar yani dinler ve Marxizm gibi ideolojiler olması beklenir. Zira fiziksel bir dünyadan görsel (visual) bir dünyaya geçişi meşrulaştıran post-modern paradigma, somut bir toplum inşasını hedefleyen merkezîyetçi görüşleri reddedecektir. İslam Dini de Allah'ı yegane kural koyucu kabul eden tevhid akidesini temel esası addeder. İslam ondan başka hiçbir ideolojiyi bünyesine almayarak kendi içerisinde ve bütünlüklü kabul edildiğinde mükemmelen işlediğini beyan eder. Bundan dolayı şerik fikrîsel alternatiflerle, çoğulcu düşünceyle safiyeti bozulmamış bir İslam inancı Müslümanların üzerine farzdır. Uhuvvet de ancak İslam'ın kendi içindeki bütünsel sistemi tek kanun kabul edildiğinde ve sırf İslam'ı varoluşlarının en üstün şekillendiricisi kabul eden Müslümanlarla mümkündür. Ne var ki sembolik toplumdan gösterge toplumuna

geçiş, geleneksel gerçeklikte uhuvvetin hamisi olan etkinlikleri öldürdüğü gibi pür ve merkez İslam anlayışının ilgasından dolayı dijital cemaat içinde ümmet oluşumunu da nâmümkün kılar. Dijital cemaatte yer alan Müslümanlar sanal ortamda kendilerini biraraya getiren unsur olarak İslam'ı değil imaj yaratma itkisini görür. Bu itki de salt Müslümanların değil tüm dünyadaki bireylerin benlik sunumunu dijital ortama taşımıştır. Dijitalizasyon, gerçekliğinin de artık

öneminin olmadığı bir benlik inşa etmek isteyen büyük bir kitle yaratmıştır. Bu açıdan bakıldığında hem kimliklerin birbirine karışmasıyla kişinin tanınmasını zorlaştıran hem de teşhirciliği had safhaya çıkaran fakat doğru bilgiyi setreden mekânsız bir uzam ortaya çıkmıştır. İslam Dini birbirine karışan kimliklerle Müslüman zihinlerde safiyetini yitirmiş, Müslümanların yaşantısında İslam'ı görünür hale getiren semboller de soyutlanmıştır. Yani mekân esaslı

gerçeklikten ve dolaysız İslam'dan beslenen Müslüman benliğinin yitirilmesi, Müslümanları sanal mecrada daha görünür ve ulaşılabilir kılsa da onlara Müslüman cemaat, ümmet, demeyi; yaratıkları benliği İslam dininin mümessili olarak görmeyi zorlaştırmıştır.

Böyle bir ortamda kardeşliği İslam Dini hatta ulus-devletin dikte ettiği üzere etnisiteler değil dijital benlik sunumunda kullanılan araçlar oluşturur. İslam'ın ilkeleri

Diğer taraftan her krizin kendi imkanına gebe olduğu kabul edilmelidir. Müslümanlar'a kuvvetli bir dünyaya temas etme ve kendisini ona kendisini tanıtma sahası açan dijitalizasyon, İslam Dini'nin hakikatle yeniden ihdası için de bir potansiyeldir. Nitekim Müslümanların köklü tarihsel tecrübesi görünür alemde menfi taraflarıyla kavranan nesnelere "apaçık bir fetih" olma ihtimalini de mümkün kılar. (el-Fetih 48/1)

soyutlanır, mahiyetini yitirir. Uhuvvet algısı kimliklerin çatırdamasıyla dekadansa uğrar. Diğer taraftan her krizin kendi imkanına gebe olduğu kabul edilmelidir. Müslümanlar'a kuvvetli bir dünyaya temas etme ve kendisini ona kendisini tanıtma sahası açan dijitalizasyon, İslam Dini'nin hakikatle yeniden ihdası için de bir potansiyeldir. Nitekim Müslümanların köklü tarihsel tecrübesi görünür alemde menfi taraflarıyla kavranan nesnelere "apaçık bir fetih" olma ihtimalini de mümkün kılar. (el-Fetih 48/1)

Said Nursi uhuvveti Müslümanların ortak hasımlarının elzem kıldığına ve onun tecelli etmemesinin düşmana karşı mağlubiyetle sonuçlanacağına işaret eder. (Nursi, 2000: 309) Kolektif şuurun en kolay biçimlendiği durumlar ortak düşman bilincinin yeşerdiği durumlardır. İslam Dini'nde de Müslümanların birbirlerinin kusurunu örtmeleri ve nefsi hesaplarının ötesinde sırf Allah'a inandıkları için kardeşleriyle temaşa etmeleri gerekir. (Gazali, 1996: 19) Bundan maksat Müslümanlar arasındaki yegane bağ kurucu olarak İslam idrakinin yanı sıra yegane bağ koparıcının da onun yokluğu olduğunun öğretilmesidir. Böyle bir toplumda Müslümanların ortak düşman algısının hudutları keskinleşir, uhuvvetin tesisi mümkün olur. Ne var ki küreselleşme ve dijitalizasyon Müslüman dünyada ortak düşmanın algılanmasını zorlaştırmıştır. Tüm dünyada maruz kılınan sürekli veri akışı, dijitalizasyonla beraber Müslümanlar'ın ortak düşmanlarını "İslam dışı olan" şeklinde saptaması zorlaşır, çünkü "her şeyin içinde her şey" mefkuresi İslami olan ile olmayan arasındaki keskin çizgileri eritmiştir. Bunun yanı sıra dijital teknoloji üreticilerinin dijital cemaati daha uzun süre aktif tutmak için insan psikolojisindeki saldırganlığı kışkırttığı bilinmektedir. (Hari, 2022: 203) Dolayısıyla algıları körelen kitleler kendileriyle aynı dijital jargonu benimsemeyen kimselere karşı saldırganlaşır. İbn Haldun'un uhuvvetin imkanı olarak kuramsallaştırdığı "sebeb asabiyeti" ekseninde ifade edilirse dijitalizasyonla beraber asabiyeti var eden sebepler bireysel, nefsi menfaatler eksenine oturtulmuştur. Çünkü küresel dünyada insanlar ve hususen Müslümanlar gittikçe daha fazla benlik sunumlarına, gittikçe daha az ideolojik ve kolektif sorunlara odaklanmaktadır. İnsanların zamanlarının veri dürtüsü tarafından sürekli inkitaya uğratılması bu tür geniş ölçekli ve uzun süreli bilinç isteyen meselelere odaklanmalarını zorlaştırmaktadır. Müslümanlar açısından odağın yitirilmesi ortak düşman algılarının yitirilmesi ve İslam bağının nefsi bağlayıcılardan üstün olduğu temel esasını unutmaları ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla uhuvvet algıları da ciddi boyutlarda manipülasyona

maruz kalmıştır. Nihayetinde küresel dijitalleşme Müslümanların ferasetini ve kolektif ferasetini dumura uğratmakla İslam'ın zaruriyetten saydığı aklın korunması ilkesini tehdit eder, uhuvvet bilincini tahsis edecek iradeye ket vurur.

Gazze, 2024 yılı itibariyle kolektif feraseti dumura uğratılmamış ender coğrafyalardan biridir. İsrail'in 1948 yılından beri işgal ettiği Gazze bilhassa son yıllarda işgal güçlerinin kendilerini temel ihtiyaçlarından bile yoksun bırakan ablukasıyla karşı karşıyadır. Doğal olarak küreselleşme ve dijitalizasyonun henüz iktidarını ilan etmediği bu coğrafya halkının İslam inancı etrafında gerçekleştirdiği direniş ile beraber dünyanın geri kalanı için ilgi çekiçi bir kolektif yapılanmaya sahiptir. Dünyevi her türlü arzu hatta ihtiyaçlarının mezalim ile ellerinden alındığı her yaş grubundan Gazzeli Müslüman, şehadete neredeyse tehlik mertebesinde bir serinkanlılıkla yaklaşmaları dolayısıyla dünya halklarının dikkatini çekmektedir. Gazze direnişinin ve yüksek kolektif iradesinin ardındaki sebeplere bakıldığında uhuvvet ilkesini yaşattıkları görülür. Gazze'de imanın farz kıldığı direniş ve Allah'a teslimiyetin kültürel kodlara işlediği, toplu halde gerçekleştirildiği görülür. "Hep birlikte Allah'ın ipine sarılmayı" iradi olarak seçen Gazzeli Müslümanların fert olarak iradeleri daha az yıpranmaktadır. (el-Âli İmran 3/103) Uhuvvet'in hikmetlerinden biri olarak yukarıda zikredilen bu durum yani kolektif şuurun İslami pratikleri uygulamada iradeye yardım ettiği gerçeği Gazze'de vücut bulmuştur. Ortak düşman algılarının da İsrail şeklinde son derece net olduğu Gazze halkı uhuvvet algısı dekadansa uğramamış Müslüman bir toplum örneğidir. İslam terminolojisinden bir benzetmeyle akla yakınlaştırılacak olursa, dünyanın Gazze örneğinde şahitlik ettiği durum hikmet-i ferdiyye ile İslami tekamül sürecini tamamlamış yarım milyonun üstünde bir halk, yarım milyonun üstünde bir İbrahim Peygamber değildir. Kolektif bilinçlerini İslam ekseninde şekillendirmeyi tercih etmiş yarım milyonun üstünde bir Ashab-ı Kehf benzetmesi, Gazze direnişini açıklamak için daha mâkul olacaktır.

Özetle dünyanın geçirdiği sosyopolitik dönüşüm sürecinin iki aktörü olarak küreselleşme ve dijitalizasyon dünya toplumlarının kolektif bilincini dönüştürmede de etkili olmuştur. Geleneksel gerçekliğin tanımının değişmesiyle sembolik toplumdan gösterge topluma biçiminde yaşanan paradigmat kırılma bu dönüşümün aşamalarından biridir. İslam şehirlerinde tecessüm eden sembolik toplumun yitirilmesi ve İslam'ın tevhid akidesiyle bağdaşmayan çoğulcu kimliksel dönüşüm de İslam'ın günlük hayatta duyumsanabilirliğini azaltmış, onu soyutlaştırmıştır. Bunun yanı sıra dijital üretimin kitlelerin karar verme mekanizmalarında sebep olduğu hasar ve dijital benlik sunumunun bireyselleşmeyi arttırması Müslümanların kendilerini ve toplumu algılama biçimlerini değiştirmiştir. İslam'ı bağlayıcı ya da bağ koparıcı ana dinamik kılan İslami inanç sistemi küresel dijitalizasyon karşısında Müslümanların zihnindeki mahiyetini yitirmiştir. Gerek İslam'ın soyutlaşması gerekse Müslümanların ferdi ve içtimai ferasetlerinin dumura uğraması uhuvvet algısının dekadansı ile sonuçlanmıştır. Diğer taraftan uhuvvet algısının bütün İslam coğrafyaları'nda bozulmadığı Gazze örneği özelinde görülmektedir.

Kayıp Tecessüsümüz

Ali Ömer Kalfa

Her şeyimizi kaybettik. Değerlerimizi, İslam'la şereflenmiş Türk milletinin yüzyıllar içinde adım adım geliştirerek ortaya çıkardığı irfanı. Cemil Meriç “İrfan asaletini kaybetti. Hafızaya çakıl taşı gibi saplanan bilgi kırıntılarına yeni bir ad bulduk: Kültür” diyor. Ve engin tecessüsümüzü kaybettik. Öyle ki dilimizi dahi kaybettik. Tecessüs kelimesinin manasını biliyor muyuz? Dini bir terim olarak tecessüs “Bir kimsenin özel durumunu merak edip öğrenmek için onun bilgisi ve rızası dışında gizlice araştırma yapmaktır.” Kastettiğim bu kelimenin dini anlamı değil. Dini bir terim olarak ahlaki açıdan olumsuz bir durumu ifade etmek amaçlı kullanılan bu kelime sözlük anlamı olarak “bir şeyi illa da görme, anlama merakı” demektir. İnsanın

fitratında vardır merak. Bu merak duygusu hem iyiye hem de kötüye kullanılabilir. Peki insan merakını nasıl iyiye yönlendirebilir? Tabi ki başkasının evini ve gizli durumlarını gözetleyerek değil. Tecessüs, dini, fenni, edebi, irfani her türlü alana yönlendirildiği vakit hayırlı bir şekilde değerlendirilmiş olur. Hakikat sadece belirli insanların ya da belirli bir zümrenin erişebileceği bir şey değildir. Hakikate ancak tecessüsün kamçılanması ile ulaşılır. Kaybettiğimiz medeniyetimiz ve diğer bütün medeniyetler tetkike tâbi tutulmalıdır.” Önce teslimiyet, anlamak cehdi. Sonra hüküm. Yazarın gerçekten değeri varsa, düşüncesini, bir hamlede kavrayamazsınız. Söylemek istediklerini bütünü ile söyleyemez yazar, söylemek de istemez. Gizler, istiarelere başvurur.” di-

Cemil Meriç

yor Cemil Meriç. Nitekim zamanında İslam alimleri, Antik Yunan eserlerini önce anlayıp Arapça'ya çevirmişler ve eleştirilerde bulunmuşlardır. “Mağlup bir medeniyet, muhitindeki medeniyetlerden faydalanmadan kendi başına terakki edemez. Yunan ve daha birçok medeniyetin nadide eserlerinin Arapça'ya çevrilmesi de ancak bu sebeptedir. Bu duruma günümüzde bize ders olması için bakacak olursak bizler kayıp medeniyetimizi, gerek zaferleri gerek hezimetleriyle tarihimizi yeniden keşfetmeliyiz. Kurtlar Vadisindeki bir sahnede Aslan Bey “ Herkes 17 devlet kuruldu diye övünür ama niye 16'sı battı diye düşünmez.” diyor. Nerede doğru yaptık ki zamanında hakim medeniyet olduk ve nerede hata yaptık ki bu duruma geldik diye uzun uzun incelemeli ve düşünmeliyiz. Tarih şuurunun dirilişimiz için tek başına yeterli olmayacağını şuurunda olmalı ve bugün Batı'dan da belirli alanlarda istifade etmeliyiz. Batı'nın terakkisinde büyük önem arzeden bilim felsefesi gibi alan-

lar özellikle incelenmelidir. “Arap âlemi için halledilmesi gereken dâvâ, kendi kalarak değişmek, yani hem milli kıymetleri korumak, hem de yaratıcılık(...) Demek ki kaynaklara dönüş, olsa olsa sathî bir çözüm yolu.” diyor Cemil Meriç. Bir binayı inşa etmek vakit ister, yok etmek ise dibine birkaç kepçe darbesinin vurulmasına bakar. İşte yapmak ve yıkmak arasındaki fark. Yapmak sabır ister, biz de bu yapım sürecinde yaradandan bol bol sabır istemeliyiz. Bundan sonraki kısımda Cemil Meriç'ten alıntılarla devam edelim. “Dostoyevski, Avrupa'yı kendimizden çok daha iyi tanıyoruz.” diyor. Biz ne kendimizi tanıyoruz, ne Avrupa'yı. Tarihimiz mührü sökülmemiş bir hazine. Sosyologlarımız bir Kızılderili köyünü keşfe gider gibi, alan çalışmalarına koyuluyorlar. Avrupa'yı, Avrupa'nın istediği kadar tanıyoruz diyerek devam ediyor. Eğer kendi düşüncelerimize ve kelimelerimize sahip olmazsak bırakın Avrupa'yı Avrupa'nın istediği kadar tanımayı, kendimizi dahi Avrupa'nın istediği gibi tanıyacağız, tanıyoruz da. Bugün belirli kelime, kavram ve mevzuların bahsi geçince insanımızın aklına saçma düşünce ve olumsuz hislerin gelmesi ancak bizim tefekkür ve tecessüz açlığımızdan ötürü Batı'nın önümüze koyduğu sofraya hunharca saldırmamızın sonucudur. Aydın diye nitelendirilen güruh, membaı Avrupa olmayan hiçbir şeyi düşünce namına kabul etmiyordu. Düşünceleri Batı temelli olmayan hiçbir insanı fikir belirtmekte selahiyetli görmüyordu. Kendi topraklarına ait değerleri ancak Batı değerli bulunduğu derece değerli buluyordu. Cemil Meriç, İbni Haldun hakkındaki çalışmalardan bahsederken “Fakat on dokuzuncu asrın sonlarından itibaren entelijansiyamız Batı'ya aşıktır. Kendi değerlerini pek umursamaz. Akçoraoğlu'nun şu itirafı ne kadar hazin:” Hasan Ali Bey Almanlardan veya Ruslardan istifade ettiği için olacak ki tarihte usulün tekamülünü gösterirken İbn Haldun'u zikretmeyi unutmamıştır.” Nitekim bu bakış açısının sonunda her türlü Batı'ya benzemeye başladık. Şapkadan ayakkabıya, her türlü ideolojiden yaşayış tarzına. Bu vaziyet sadece bizim coğrafyamız için geçerli değil. Thomas Bauer Dünyanın Tekdüzeleş-

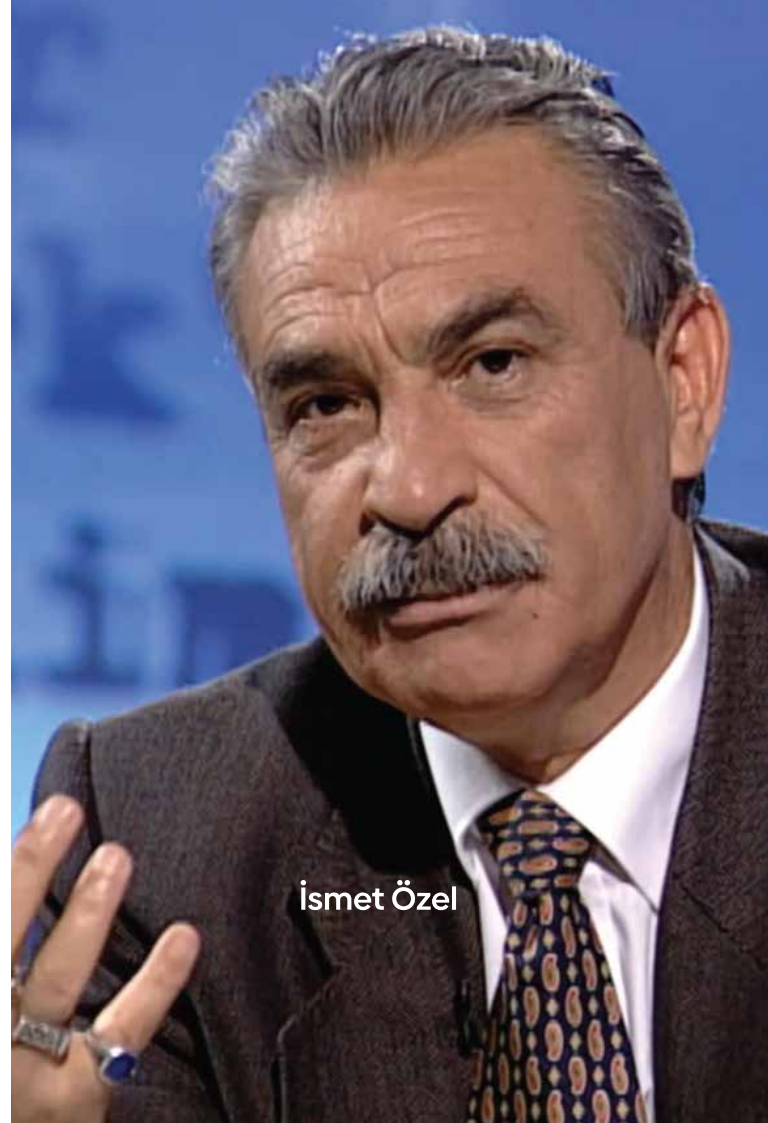
mesi eserinde “Yaşam biçimleri tekdüze hâline geliyor. Halkların özgür gelenekleri yıpranıyor ,giyim kuşam tek tipe indirgeniyor, adetler ve töreler ise küreselleşiyor.

Dış dünyanın yaşam biçiminin tekdüzeliği hiçbir zaman son yıllarda olduğu kadar hızlı ve pervasızca olmamıştı. Bu durum belki de çağımızın en yakıcı ve en belirleyici olgusudur. Bunun neticesi olarak istemsizce ruhlar da birbirine benzer hale geliyor. Tekdüze indirgeyen dayatmalarla ruhlar artık küreselleşiyor , iyi görünmek uğruna kaslar geliştiriliyor ancak sınırlar köreliyor. Yani bireyler kendi eliyle kendi türünü yok ediyorlar. “ diyor. Ortaçağ Avrupasının benimsediği Hristiyanlık anlayışına yönelen eleştirilerin benzerlerine İslamiyet Türk entelijansiyası tarafından maruz bırakıldı. Bugün dahi çeşitli ideolojilere bürünerek İslam’a yöneltilen soruların çoğunluğu kendi aydınımızın türettiği sorular değildir. Hristiyanlığı ve İslamiyet’i bir tutarak yöneltilen bu soruların amacı hakikati bulmak olabilir miydi? Soruyu soranların bir kısmı İslamiyet’i aklı rafa kaldıran ve bilimi önemsiz bulan bir din olarak telakki ediyordu. Aynı itirazlar Rönesans Avrupasında kiliseye yöneltilmiyordu mu? Belki Avrupa’da yapılan itirazlar yerindeydi. Ancak entelijansiyamızın yaptığı bir satranç müsabakasında başından itibaren rakibin hamlelerini taklit etmekten ibaretti. Böyle bir halde nasıl galip gelinebilirdi ki? Daha doğrusu masa başındaki entelijansiyamız her hamlesini taklit ettiği rakibini gerçekten bir tehdit, bir rakip olarak algılıyor muydu? Türk entelijansiyası veya Türk aydını olarak kastettiğim güruh yeterince anlaşılmalı olsa gerek.

Bu güruh aydın vasfı almasına rağmen bu vafıya ulaşmayacak tezat davranışlar sergilemekte. Yahut ülkesinin değerlerini muhafaza etme gayesi gütmeyen ve Batı medeniyetini doğrudan benimseyen kişilere aydın denilmekte.

Cemil Meriç bu aydınlar hakkında şöyle diyor: Her dudakta aynı rezil şikayet: Yaşanmaz bu memlekette! Neden? Efendilerimizi rahatsız eden bu toz bulutu, bu lağım kokusu, bu insan ve makine uğultusu mu? Hayır, onlar Türkiye’nin insanından şikayetçi.

İnsanından, yani kendilerinden. Aynaya tahammülleri yok. Vatanlarını yaşanmaz bulanlar, vatanlarını “yaşanmaz”laştıranlardır. Türk aydını, Kitab-ı Mukaddes’in Serseri Yahudisi...Hangi Türk aydını? Kaçanlar ne Türk, ne aydın. Bu firar bir Kabil kompleksi.” Gerçekte kime aydın denmeli? Aydın, içinde bulunduğu toplumun kutsal değerlerini benimsemiş olmalıdır. Örneğin bugün Türkiye’de aydın diye vasıflandırılacak bir şahıs mütedeyyin olmak zorunda değildir, lakin bu milletin en büyük değeri olan İslamiyet’e karşı düşmanlık beslememelidir. Kendi milletini hiçe saymış ve kendisi olmaktan utanmış “ismi” aydın olanlardan değil gerektiği vakit Renan Müdafaaanamesi’ni yazabilecek kapasite ve haysiyete sahip “vasfı” aydın olanlardan olmalıdır. Uzun lafın kısıyası yıllardır kaybettiğimiz tecessüsümüzü aramaya koyulmalı, bu İsmet Özel’in tabiriyle “bu toprakların değerini artırmayı borç bilen” münevverlerden olmalıyız.

Uhuvvet Bağlamında Muâhât

Abdullah Arıbaş

İnsanlar arasındaki birlik, beraberlik ve dayanışmayı en güzel açıklayan kavramlardan biri olan uhuvvet, İslam'da çok mühim bir yere sahiptir. Müslümanlar bu kavram sayesinde iyi günde de kötü günde de din kardeşinin yanında durmanın, yardımına koşmanın, karşılıksız iyilikte bulunmanın önemini anlarlar. İslam, bu anlamda, kişinin kendi çıkarlarının değil, toplumsal refahın ve kardeşlik bilincinin ön plana çıkmasını ister. Günümüzde uhuvvet, dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemini vurgulamak için önemli bir araçtır. Özellikle zor anlarda, Müslümanların birlik ve beraberlik içinde hareket etmesine, dinimizin güçlenmesine ve toplum olarak daha huzurlu bir ortamda yaşayabilmemize yardımcı olur. Uhuvvetin en güzel örneklerinden biri, Peygamber Efendimiz (s.a.v) döneminde, Medine'deki Müslümanlar arasında görülmüştür. Müslümanların birbirlerine mal, mülk ve canları pahasına yardım etmeyi taahhüt ettikleri gün olan Muâhât Antlaşması gününü biraz daha derinlikli inceleyelim.

İslam dini; boykot, hüzün yılı ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) Taif'te yaşadığı birtakım olaylar silsilesi sebebiyle zorlu bir süreç içerisine girmişti. Bu durum, Müslümanların hayatını önemli ölçüde zorlaştırmış ve Mekke, Hz. Muhammed (s.a.v) ile müminler için tehlikeli bir ortam hâline gelmişti. Medine'de yaşayan Evs ve Hazrec kabilelerine mensup kişiler de buna benzer bir süreç içerisindeydiler. Yahudilerin bu iki kardeş kabilenin arasına nifak tohumları ekmesiyle başlayan savaşlar, yaklaşık 120 yıllık bir süreci geride bırakmıştı. Bu savaşlar yüzünden hem Evs kabilesi hem de Hazrec kabilesi çok yıpranmıştı. Ayrıca ekonomik, sağlık, güvenlik ve buna benzer birçok konuda Yahudilerin baskısı altında kalmışlardı.

İşte tam da bu sıralarda Mekke'ye yardım bulmak için gelen Hazrec kabilesinden 6 kişinin, tevâfuken Akabe denilen mevkiye Peygamber Efendimiz (s.a.v) ile karşılaşmasıyla cereyan eden Akabe buluşması ve

ardından yapılan biatlar, Mekkeli Müslümanlar ile Medineliler için bir umut kaynağı olmuştu. O buluşmadan bir yıl sonra yapılan Akabe biatlarının ilki, diğer adıyla Bey'atü'n nisâ, (savaşla ilgili hususları ihtiva etmediği için bu ismi almıştır.) bi'setin on ikinci senesinin Zilhicce ayında gerçekleşmişti. Bu biatın temel konusu, dini ve sosyal kurallar üzerinedir. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v) dini yayması ve kuralları öğretmesi için bu biatın ardından Medinelilerin isteği üzerine Mus'ab b. Umeyr'i öğretmen olarak Medine'ye gönderdi. Bir yıl boyunca Mus'ab'ın gösterdiği faaliyetler, Medine'de çok önemli konuma sahip Sa'd b. Muâz ile Üseyd b. Hudayr'ın müslüman olmaları ve o çevrede İslam'ın büyük oranda kabul görmesi gibi önemli gelişmeler sağladı. Nübüvvetin on üçüncü senesinde (622) ikisi kadın 75 kişinin katılımıyla gerçekleşen İkinci Akabe Biatı, diğer adıyla Bey'atü'l-harb (savaşla ilgili hususları ihtiva ettiği için bu ismi almıştır.) ise siyasi bir antlaşma niteliğindedir. Bu biatla birlikte Medineliler; Hz. Muhammed (s.a.v) ile Müslümanları her türlü tehlikeye karşı koruyacaklarına, iyiliği emredip kötülüğü nehyedeceklerine, iyi günde ve kötü günde mallarından infak edeceklerine ant içtiler. Yapılan bu biatlar sayesinde Mekke'den Medine'ye hicretin de önü açılmış oldu. Allah'ın emrinin ardından hicret, kademe kademe gerçekleşmeye başladı. Bu durum sayesinde Mekkeli Müslümanlar, müşriklerin kendilerine uyguladıkları baskılardan kurtulup dinlerini özgürce yaşayabilecekleri bir ortama sahip olmalarının yanı sıra yeni kardeşler de edinmiş olacaktı. Fakat tüm bu güzelliklerin bir bedeli olarak muhacirlerin kahir ekseriyeti, mallarının çoğunu Mekke'de bırakmak zorunda kaldı. Allah-ü Teala, Kur'an-ı Kerim'de bu dramı yaşayanlardan biri olan Suheyb bin Sinan Er-Rûmî'den de bahsetmiştir (El-Bakara 2/207).

Hicret, barındırdığı bu acı gerçeklerle İslam tarihinde bir dönüm noktası olmasıyla birlikte bu dönemde yaşanan olaylar bize Allah'a güvenmek, O'nun yolunda sebat et-

mek, birlik ve beraberlik içinde olmak gibi değerlerin önemini vurgulamıştır.

İslam dininde ve kültürümüzde misafirperverlik, her yer ve zamanda değer gören erdemli bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmıştır. Bunun en önemli sebepleri ise misafirperverliğin, insanlar arasındaki kardeşlik bağını güçlendirmesi ve kişiye cömertlik, yardımseverlik gibi güzel duygular kazandırmasıdır. Misafire iyi davranmanın, onu koruyup gözetmenin en net şekilde görüldüğü yerlerden biri, hicretten sonraki Medine'nin hâlidir.

Mekke'den Medine'ye hicret eden müslümanlar, oradaki müşriklerin baskı ve zulmünden kurtulmuşlardı. Ancak bu sefer de yeni bir yere yerleşmenin getirdiği zorluklarla yüzleştiler. Evsizlik, işsizlik, salgın hastalıklar... Peygamber Efendimiz (s.a.v) hicret edeli yaklaşık 5 ay olmuştu ve yeni düzenlemeler yapılması gerekiyordu. Bu gerekliliğin sebepleri arasında ise Medine'nin kozmopolit bir yapıya sahip olmasının getirdiği karışıklıklar ve Mekkeli Müslümanların ciddi anlamda yardıma muhtaç olmaları gösterilebilir. Resûlullah, hicretin ardından geçen 5 aylık süre zarfının sonunda, Enes b. Malik'in evinde, Medineli Evs ve Hazrec kabilesine mensup Müslümanlar ile Mekkeli Müslümanlardan 90 ila 100 kişilik bir katılımı gerçekleştiren büyük bir toplantı düzenledi. Tarihe Kardeşlik (Muâhât) Antlaşması olarak geçen bu toplantı sonucunda, maddî açıdan yeterli düzeyde olan her bir Medineli ailenin, birer Mekkeli aileyi yanlarına alması kararına varıldı. Ardından, Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlar, tüm zorlu yol koşullarına dayanarak ve Allah rızasını gözeterek bu yola çıktıkları için "muhacir"; Medineli Müslümanlar da Mekkeli muhacir kardeşlerine kucak açarak ve bu işi hiçbir karşılık beklemeden yaptıkları için "ensar" sıfatlarını aldılar. Ensar ve muhacir, bu sevgi dolu davranışından dolayı Kur'an'ı Kerim'de övgüyle bahsedilmişlerdir: "Muhacirlerin ve ensarın ilkleri ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da O'ndan razıdır..." Muhacir ile ensar arasında yaşanan bu olaylar tam anla-

mıyla uhuvvet bilincinin zirveye ulaştığının göstergelerinden biriydi. Bu antlaşma neticesinde birçok Mekkeli muhacir aile, Medine’li ensar kardeşlerinin yanına yerleştirildi. Kardeş ilan edilen sahabelerden bazıları şu şekildedir: Hz. Ebû Bekir ile Hârice b. Zeyd, Sa’d b. Rebi ile Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer ile Utban b. Mâlik, Hz. Osman ile Evs b. Sâbit, Talha b. Ubeydullah ile Ka’b b. Mâlik, Ammar b. Yasir ile Huzeyfe b. Yeman, Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Sa’d b. Muaz... 5 aylık süreç içerisinde Medine’de birer misafir gibi olan muhacirlerin artık ensar kardeşleri vesilesiyle paylaştıkları ev ve işleri vardı. Bu durum, muhacirlerin Medine’de ekonomik ve sosyal açıdan yeterli düzeye ulaşmalarına kadar devam edecekti. Bazı sahabeler buna uygun hareket ettiler, bazıları ise ensar kardeşine hiç yük olmak istemedi. Bu kişilerden birisi de Abdurrahman b. Avf’tır. Sa’d b. Rebi ile başlarından geçen olay şöyledir: Sa’d, sahip olduğu her şeyinin yarısını, Abdurrahman’a vermek istediğini söyledi. Abdurrahman b. Avf ise böylesine cömert bir teklifi kabul etmek istemediğini ve kendisine bir ip vererek çarşının yolunu göstermesinin yeterli olacağını söyledi. Günler boyunca o iple Beni Kaynuka çarşısında yük taşıyarak kendi rızkını kendisi kazanmaya çalıştı. Oradan kazandığı parayla da ticarete atıldı ve kısa bir süre sonra da Medine’nin zenginlerinden oldu.

Bahsettiğimiz bu süreçlerdeki ensarın diğergamlılığı ve sorumluluk bilinci ile mu-

hacirin alçakgönüllü tavrı bizlere uhuvvet bilincinin temellerini en güzel şekilde göstermektedir. Uhuvveti anlamak ve insanlara anlatmak günümüz toplumunun gelişmesi, bireysel ve toplumsal anlamda refahın artması için büyük önem arz etmektedir. İnsanlar arasındaki iletişim ve empati, uhuvvetin gerçekleşebilmesi için olmazsa olmazlardandır. İnsanların uhuvveti anlaması, karşılıklı saygı ve anlayışı arttırmasının yanında toplumsal ilişkileri de güçlendirir. Anlatmak ise duyguları ifade etmenin ve düşünceleri paylaşmanın bir yolu olarak uhuvveti pekiştirir. Uhuvvetin anlaşılması ve anlatılması, aynı zamanda insanın içsel gelişimine de katkı sağlar. Kendini başkalarıyla bağlantı içinde hissetmek, insanın ruhsal ve psikolojik sağlığı için önemlidir. İnsanlar, birbirlerine destek olduklarında ve birlikte hareket ettiklerinde daha mutlu ve tatmin olmuş hissederler.

Sonuç olarak, geçmişimizde yaşanmış Muâhât gibi olaylardan feyzalmalı ve uhuvvet kavramının yaşamın her alanında önemsenmesini ve uygulanmasını sağlamalıyız. Bunu yaparken ise komşuluk ilişkilerimizi güçlendirmeye, çocuk yaşlı demeden herkese elimizden geldiğince yardım etmeye, empati ile insanların yaşadığı zorlukları ve ihtiyaçları anlamaya çalışmaya dikkat etmeliyiz. Çünkü uhuvvetin anlaşılması, daha güçlü, daha mutlu ve daha adil bir Âlem-i İslam için çok ehemmiyetlidir.

İdeoloji ve Entegrasyon

Mehmet Emin Kılıç

Sistemleşmiş dünya görüşleri (yahut ideolojiler), üç esastan oluşur: vaat, teklif ve değer. İlk olarak her sistem ideal telakki ettikleri vaatlere sahiptirler, bu vaatlerin gerçekleşmesini muhatapları tarafından yerine getirilen mükellefiyetlerle şartlandırır. Bu teklif ve vaatler; üçüncü ve dünya görüşünün teorik dayanağı olmasıyla en önemli esası, yani değerler sistemi çerçevesinde şekillenir. Bu sistem; bireyin bütün varlıklara ve olgulara bakış açısını tanzim eder, dünyaya hususi bir pencereden baktırır. Bu nokta-i nazarı benimsemenin iki yolu ya içine doğmak, yahut sonradan benimsemektir.

İlk grup çocukluk yıllarından itibaren yaşamlarını değişen ölçülerde mezkur üç esasa göre idame ettirir. İkinci grup, yani ileride açıklayacağımız “vitrinin” cazibesine kapılanlar, değerler sistemine sonradan ve çoğu zaman bilinçsizce entegre olurlar/edilirler. Bu ikinci yol insan hayatının cüzi alanlarında başlar, neticede insanın tamamıyla entegre olmasıyla sona erer. Entegras-

yon kelimesinin tercihinden maksat şudur: İnsan, herhangi bir meselede aynı fikirde olduğu birisiyle aynı gayede olmak zorunda değildir, farklı pratikler ortaya koyabilir ve farklı bir maksadı gerçekleştirmeye pekala çalışabilir. Fakat bir dünya görüşünü benimseyen iki kişi aynı mükellefiyetlere katlanır, aynı kavramları kullanır ve dünyaya (tabi oldukları sistemce genelgeçer kabul edilen) tek bir pencereden bakar ve birlikte, yalnızca mefkûrelerine değil, birbirlerine de entegre olmuş bir şekilde aynı hedefe ilerler.

İdeolojiyi bir dükkan olarak düşünürsek; cazibesi vitrininin, yani ilk bakışta bireye sunulanların ikna ediciliğine bağlıdır. Vitrinde dünya görüşünün teorik altyapısı teşhir edilmez; çoğunluğu alımlı vaatlerce işgal edilmiştir, göz korkutmamak adına da yalnızca cüzi bir kısmı mükellefiyetlere ayrılmıştır. Bu sayede vitrini gören birisinin vaatlere kanması ve gözünü korkutmayan mükellefiyetlere razı gelmesi, neticede dünya görüşünün değer yargılarını, yani teorik kısmını benimsemesi sağlanır. Vitrinin var-

liğı, arkasının araştırılmasına yani teorinin incelenmesine engel değildir. Ancak işin aslını öğrenmek istemeyecek kadar tembel yahut vaatlerle cezbedilen biri, uğraşmaktan kaçınarak görüntüyle yetinecektir. Vitrine kanan ve tedricen entegre olmaya başlayan insan eski dünya görüşünden tavizler vermek zorundadır. Verdiği her tavizden boş kalan yere yeni ideolojisi bir başka dengini koyar. Çoğu zaman bu al-ver pratik seviyesinde gerçekleşir. Praksiste, yani günlük hayatında yapıp edilenler üzerindeki egemenlik, teoriyi oluşturan değer yargılarını şekillendirmede de yeni ideolojiye üstünlük sağlar.

Bir dünya görüşü olarak İslâm'ın vaadi dünya ve ahiret mutluluğudur, bunun elde edilmesi için yaptığı teklifler de dini vecibelerdir. Allah'ın haramlarından sakınmak ve emrettiği farzları yerine getirmek bu mükellefiyetlerin en asgarisidir. İslâm'ın teorisiyse Allah'a iman üzerine banidir. Kişi önce Rabbini tanır, sonrasında emir ve yasaklarını öğrenir, yaptığı her şeyi Allah rızası için yapmaya gayret eder. Özünde her fiil, Allah için ne kadar değerliyse Müslüman için de o kadar değerlidir. Bu yönden İslâm Müslümanın hayatını tamamıyla kuşatmıştır, ideal devlet nizanımdan temel ihtiyaçların giderilmesine kadar her türlü fiilin hükmü tespit edilmiştir. Bu kuşatıcılık, İslâm'ı ideal bir toplum inşa etmiş bir dünya görüşü olmasıyla "medeniyet" seviyesine çıkarır . Nitekim İslâm, siyasî bir vizyonu olmasıyla çoğu dinin önüne geçer. Böyle bir kuşatıcılığa haiz olmayan, olsa da milyonlarca insanı uhdesinde toplayamayan bir dünya görüşü medeniyet inşa etmekten acizdir.

İslâm haricinde insanın bütün hayatını sarıp sarmalayan ve küresel ölçekte etkili tek bir medeniyet vardır. O da Teoman Duralı'nın İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyeti ismini verdiği ve iç içe geçmiş yüzlerce farklı izmden oluşmasıyla karmaşık fakat bir o kadar da işlevsel medeniyettir. Dünyanın neresinde olursa olsun insanlar İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyetinin dopdolu vitriniyle yüzyüze gelmekte, her ne kadar farklı ideolojilerin içine doğmuş olsalar da dirayet gösteremedikleri takdirde bu sisteme entegre olmaktadır ki, Müslümanlar da bundan müstesna değillerdir.

Her ideoloji gibi bu ideolojinin kitlesi iki kısımdır. İlki, mefkureyi inşa eden havass (elit) ve mefkureyi delillerini iştimsiz benimsyen avamdır (halk). İlk kısma baktığımızda ideolojiyi kurgulayan ve esaslarını tespit eden insanları görürüz. Bunlar bürokratlar, ser-

mayedarlar ve akademisyenler (yahut bilgiye hakimiyeti temsil eden herhangi bir sınıf) olmak üzere üç kısımdır.

İki kısım arasındaki ilişki, ideolojinin tahakkümünün sağlanmasıdır. Nitekim halka inmeyen bir fikir neşvü nema bulamayacak ve elit tabakada hapsolacaktır. Burada tahakkümün iki metodunu açıklamak gerekir. İlki; II. Dünya Savaşı öncesi henüz tam anlamıyla küreselleşmemiş dünyada örneklerini müşahede ettiğimiz, mutlak monarşilerin askerî güçleriyle kurdukları hegemonyadır. I. Süleyman döneminde Osmanlı, Napolyon Fransa'sı, Kraliçe Viktorya Britanyası ve benzeri iktidarlar muhataplarına askeri ve iktisadi yaptırım güçleriyle diz çöktürmüşlerdir.

İkinci metot ise II. Dünya Savaşı sonrasında savaşın tek kazananı olarak dünyanın yegâne lideri konumuna yükselen Amerika'nın, dolayısıyla da İngiliz-Yahudi Küresel medeniyetinin halihazırdaki metodudur. Bu hegemonya metodunun muhatapları bakımından iki kısmı vardır: ilk metot gibi devletlere askeri ve iktisadi gücüyle diz çöktürür, halk kitlelerini ise vaadettiği hazlarla baştan çıkarır.

“İnsanı merkeze alan” bir anlayış, elbette herkesin ego-suna hitap eder. Müşahede edilen bütün olguları ve doğal süreçleri mekanik bir nedensellikte açıklayan indirgemecilik insanları eşyanın hakikatının keşfedildiğine kani kılar. Kavramların tek bir anlama indirgenmesi, dehşet verici karmaşıklıkları çözüyormuş edası vermesiyle bu medeniyeti insanlık tarihindeki bütün değer sistemlerinin (ve elbette diğer bütün medeniyetlerin) tartışmasız öncüsü ve hatta hamisi kılar. Her olgu, kavram ve de bizzat hakikat üzerinde tahakküm kurduğu hülyasına kapılmasına rağmen kendine dahi malik olmayan insanı iç muhasebelerden alıkoymak için sofrasına uçsuz bucaksız hazlar dizer. Dükkan örneğini hatırlarsak, vitrinine bakıldığında bütün bu cezbedici şeylerin önünde İngiliz-yahudi Küresel Medeniyetinin işlediği suçlar da ayan beyan yazmaktadır, zira bu medeniyetin gizlisi saklısı yoktur, der Duralı. Fakat hazlarla cezbedilmiş olanlar o tarafa bakmazlar, çıkarı olanlar da görmezden gelirler.

Böyle kalabalık bir vitrinin cazibesine kapılan Müslüman, entegre olma sürecinde İslâm'ın pratiklerini teker teker askıya alır ve yerine yenilerini koymaya başlar. Bu askıya alma önem sırasına aşağıdan başlar ve yukarıya tırmanır. İslâmî kavramlarla ifade edildiğinde bu önem sırasının en altında edep, sonra sünnet, sonra

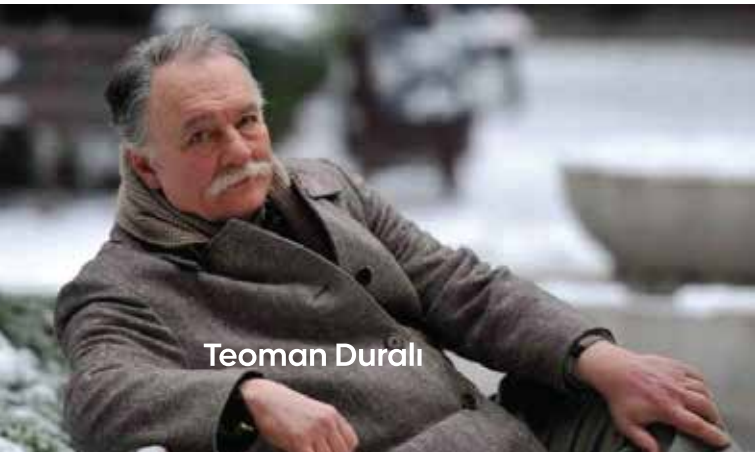
farz, sonra da iman gelir. İman Müslüman sayılmanın ilk şartıdır, kişinin yerine getirmesi gereken en temel vecibedir. İslâmı benimseyen bir mühtedi azalan önem sıralamasına göre imandan edebe seyreder. İslâm'dan başka bir dünya görüşüne entegre olan birisiyse ilk edepten taviz verir. Edep, İslâm'ın inşa ettiği toplumu, cemaati bir arada tutan ve insanın bütün fiillerini en ince ayrıntısına kadar tanzim eden öğelerin bütünüdür. Önemliler arasında en az önemli halka olmasının sebebiyse dini yaşantının da özelden genele, yani bireyden cemaate gitmesidir, edep de cemaat yaşamının bir parçasıdır. Şayet uhuvvet; kardeşlik hukuku olarak algılanırsa, edebın kapsamına girer. Bu yönüyle uhuvvet, entegrasyon sırasına ilk ödün verilen değer olması bakımından "dış kapının kilidi" konumundadır. Yani Müslüman, özellikle İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyetiyle karşı karşıya kaldığında ilk benimseyeceği fikir bireycilik/bencilik olacaktır, bu da insanı uhuvvetin ifasından; din kardeşini düşünmekten, onun derdiyle dertlenmekten, cemaati el üstünde tutmaktan alıkoyacaktır. Şayet bu "kilit" düşerse kapılar açılır, bu sefer içeridekiler kendilerini savunmak zorundadır.

Yalnızca birkaç pratiği kapsayan cüzi tavizler genel anlamda insanın hayatını felç etmez, fakat İngiliz-Yahudi Küresel medeniyetine cüzi bir entegrasyon vaki olduğu an insana her anlamda hükmetmek isteyecektir, bu yüzden bireyin kendi değerlerinin "ideal"le, "muasır" ve "uygar" olanla çeliştiği fikrini zerk edecektir. Bu kısmî entegrasyon da insanın değer yargılarını, dolayısıyla perspektifini felç edecek ve insanı tam

anlamıyla arada bırakarak bir kimlik krizine kapı aralayacaktır. Bu krizden tek çıkış da iki taraftan birinde karar kılmaktır, yoksa arada kalmışlık hissi bertaraf edilip huzur bulunamaz. Bu iki taraftan hangisinin galip geleceğini belirleyen tarafların ikna kabiliyeti, asra uygunlukla ölçülür. Çağa cevap veremeyen metodların bu sahada bir kıymeti yoktur. Nitekim İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyeti, kendini daima güncelleyen vitrininin aldatıcı zenginliği sayesinde "öteki" medeniyetlerin önüne geçmektedir.

Teoman Duralı, ve de ondan mülhem bu yazı, İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyetinin patronluk hırsıyla yalnızca İslâm Medeniyetinin mücadele edebilecek potansiyele sahip olduğu görüşündedir. Zira İslâm Medeniyeti 15 asrın tecrübesine haiz, pratiğin ve teorinin her alanına hakim müesses bir medeniyettir. Öyle ki İslâm'ın mizanında tartılamayacak, hakkında hüküm üretilmeyecek bir şey yoktur. Aynı zamanda Müslümanların sahip olduğu teori tek başına kifayet edecek derecede kuşatıcıdır, öyle ki imanın yanına başka bir itikad lazım gelmez, hatta olmaması gerekir. İslâm Medeniyetinin rakibini alt etmesiyle "tecdid" ile mümkündür. Zira katı taassupçu gelenekçilik zamana ayak uyduramadığı için kaybolmaya mahkumdur, köklerinden kopmuş bir yenilikçilik anlayışysa insanı uçuruma sürükler. Her ikisinin arasında duran tecdid, yani İslâmî anlayışın çağa ışık tutacağı kanalların açması, 15 asırdır olduğu gibi İslâm Medeniyetini tekrardan hak ettiği zirveye taşıyacaktır.

Bu çaba da önce her bireyin kendi nefsinden başlar. Nitekim İslam Alemi, Müslümanlardan mürekkeptir. Cüzlerin tamamının irşadı küll olanın da irşadı demektir. Dini yaşantının bireyden cemaate doğru genişlediğini söylemiştik. Bu bakımdan Müslüman İslâmın ahlakıyla donatarak yenilediği, en başta kendi kendini tecdid ettiği takdirde yürüyen bir vitrin olacak, bu vitrin zamanla yeni insanların ihtidasına vesile olacaktır. Bu yolda gösterilecek ihlaslı hiçbir cihadın zayi edilmeyeceği Allah'ın kullarına vaadidir:

Taha Kılınç ile Röportaj

*“İhvân fikriyatı,
ellerine silah
almadan var olma
mücadelesidir;
bu yüzden tamamen
yok edilemez.”*

İhvânü'l-Müslimîn'in kuruluşuna geçmeden önce 1. Dünya Savaşı sonrası Mısır'ın dini, toplumsal, ekonomik ve siyasi ahvali hakkında bizi aydınlatır mısınız?

Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dâhil edilen Mısır, 1800'lerin başından itibaren önce Fransa'nın daha sonra da İngiltere'nin etki alanına girmeye başladı. Osmanlı'nın dağılma döneminde, Mısır açık bir şekilde İngiliz sömürgesi durumundaydı. İngilizlerin Ortadoğu sömürgelerini yönetim merkezi de Mısır'dı.

Mısır'ın 1952'de Cemal Abdunnâsır ve arkadaşlarının düzenlediği “Hür Subaylar Darbesi”ne kadar yaşadığı bu tecrübenin sonucunda, ülkenin ekonomisinden bürokrasi sistemine, kültüründen siyasetine her noktada İngiliz sömürü çarkının izleri belirginleşti. Zaten İhvânü'l-Müslimîn (Müslüman Kardeşler) Teşkilâtı da, Mısır'ın karşı karşıya bulunduğu bu çok boyutlu aşağılamaya bir cevap olarak kuruldu.

İhvânü'l-Müslimîn'in kuruluşuna geçecek olursak, cemiyetin kurucu kadrosunda kimler vardı ve temel hedefleri neydi?

Kısa süre içinde Ortadoğu ve İslâm dünyasının en büyük siyasi hareketi konumuna yükselen Müslüman Kardeşler Teşkilâtı (İhvân), 1928 yılının Mart ayında bir akşam, Mısır'ın İsmâiliye şehrindeki mütevazı bir evde doğdu. Saatçi Ahmed el Bennâ'nın 22 yaşındaki öğretmen oğlu Hasan, dersleri ve sohbetleriyle hareketin doğal lideriydi. Hasan el Bennâ'ya evinde biat eden altı kişi (Hâfız Abdulhamid, Ahmed el Husarî, Fuâd İbrahim, Abdurrahman Hasbullah, İsmail İzz ve Zeki el Mağribî) ise, çekirdek kadroyu oluşturuyordu.

Söyledikleri gibi, hemen çalışmalara başladılar. İşçilerin çoğunluğu oluşturduğu İsmâiliye'de sohbet halkaları genişletilip yaygınlaştırıldı, çocuklar için Kur'ân ve hadis kursları açıldı. Hasan el Bennâ, Şâzelî şeyhi Muhammed Abdulvehhâb el Husâfî'nin tesiri altında yetiştiğinden, nefis terbiye-

sine ve manevi disipline son derece önem veriyordu. Harekete aktif olarak katılanlar, üstatlarının bu ihtimamını da benimsedi. Hasan el Bennâ, talebe ve takipçilerine, insanı bağımlı hale getiren çay ve kahveyi bile yasaklıyor, sağlıklarını korumalarını ve spor yapmalarını öğütüyordu.

Müslüman Kardeşler Teşkilâtı, sadece sohbetlerle yetinen bir yapı değildi; siyasi ve askeri hedefleri de vardı. Teşkilâta sembol olarak seçilen kompozisyondaki kitap ve kılıç birlikteliği, bu temel felsefeyi de özetliyordu. Ancak Hasan el Bennâ, bu siyasi ve askeri hedeflerin, toplumun geneli İslâm'a sınıksız sarıldığı takdirde ve zaman içinde kendiliğinden gerçekleşeceğine inandığından, öncelik halkın eğitilmesine verilmişti. Hasan el Bennâ ve öğrencileri, eğitim faaliyetlerinin yanında, özellikle ihtiyacı olan işçilerin desteklenmesi için bir fon da oluşturdular. Herkesin kendi imkânları çerçevesinde yardımda bulunduğu bu fon, kısa süre içinde büyük bir bütçeye dönüştü. Hareketin eğitim çalışmaları, eğitimcilerin maaşları ve diğer ihtiyaçlar için gereken meblağ, buradan karşılanıyordu.

Başlarken bu kadarını onlar bile tahmin edemese de, Hasan el Bennâ ve ilk takipçilerinin kurduğu hareket o kadar hızlı yayıldı ki, sadece 4 yıl sonra, 1932'de genel merkezini İsmâiliye'den başkent Kahire'ye taşıdı. Müslüman Kardeşler Teşkilâtı, artık bütün Mısır'a hatta Arap dünyasının tamamına seslenen, iddiaları ve tezleri olan, büyük bir muhalefet hareketiydi.

Şehid Muhammed Mursi'nin ve dolayısıyla İhvânî'l-Müslimîn'in iktidarına kadar olan süreçte Mısır'da hâkim bulunan hükümetler ile cemiyetin ilişkileri nasıl bir seyir izlemiştir?

İhvân, başlangıçta 1952'ye kadar iktidarda kalan Kral Faruk yönetimiyle dostane ilişkiler geliştirmeye çabalamıştı. Ancak önce Başbakan Mahmud Nukraşî Paşa'nın 1948'de öldürülmesi, ardından da Hasan el-Bennâ'nın Kahire'nin göbeğinde bir suikasta kurban gitmesiyle ilişkiler epey gerildi.

Cemal Abdunnâsır ve arkadaşları, 1952 darbesinin planlama ve uygulama aşamalarında İhvân'ın halk tabanındaki popüleritesinden yararlandı. Darbeden sonra, iki yıl kadar İhvân hem hükümetlerde yer aldı hem de askerî kadronun yanı başında durdu. Fakat Abdunnâsır, iktidara herhangi bir ortak istemiyordu. 1954'te kendisine düzenlenen bir suikast girişimini bahane ederek İhvân'ı tamamen ortadan kaldırmaya yöneldi. Binlerce İhvân mensubu hapse atıldı, birçoğu idam edildi veya yurtdışına sürgüne gitmek durumunda kaldı.

Abdunnâsır'dan sonra 1970'in sonbaharında işbaşına gelen Muhammed Enver Sedat, selefinden daha farklı bir politika izledi: Mısır üzerindeki Sovyet etkisini kırmak için İslâmcı kadrolarla işbirliğine giden Sedat, hapisteki İhvân mensuplarını serbest bıraktı ve ülke çapında İhvân'a büyük bir hareket serbestisi kazandırdı.

Sedat'ın, İsrail'le imzaladığı barış anlaşmasının akabinde Mısır ordusundaki bir yüzbaşı tarafından 6 Ekim 1981 günü vurularak öldürülmesiyle birlikte, İhvân yeniden "yasaklı" listesine alındı. Sedat'ın koltuğuna oturan Hüsnü Mübarek, İhvân'ı yasakladı ancak Abdunnâsır gibi savaş açmadı. İhvân mensupları 2011'de tamamen ve resmen siyaset yapma hakkı elde edinceye kadar bağımsız aday olarak milletvekili seçilebil-

diler, siyasetin çeşitli kademelerinde görev aldılar.

Arap Baharı'ndan sonra ise, ülke yönetimlerinin sandıkla ve halkın hür iradesiyle değişmesini bir felaket senaryosu olarak okuyan Arap dünyasının mutlak monarşileri, İhvân başta olmak üzere İslâmî hareketlerin tamamına savaş açtılar ve hepsini "yok edilmesi gereken siyasal İslâmcılar" şeklinde kodladılar. Sonrası malum...

Arap Baharı'na giden süreçte İhvânü'l-Müslimîn'in nasıl bir rolü vardır ve sonrasında İhvânü'l-Müslimîn Mısırda nasıl iktidara gelmiştir?

Arap Baharı'na giden süreçte İhvân'ın doğrudan bir rolü yoktur. Başlayan protesto gösteriyle birlikte halkın öfkesinden çekinen Mısır ordusu Hüsnü Mübarek'i emekliye sevk edince -ben böyle okumayı tercih ediyorum-, yine dünyanın gözünü boyamak için "demokratik bir seçim" yaptı. Ordu, böyle bir seçimde İhvân'ın iktidara geleceğini biliyordu. Nitekim öyle oldu. Ama Mısır'da sistemin bütün kilit noktaları ordunun elinde ve tekelinde bulunduğu için, İhvân'ın yaklaşık bir yıllık iktidarı sırasında benzin kuyukları oluşsun diye petrolün vanalarını kapattı, insanlar isyan etsin diye elektriklerin şalterini indirdi, ülke adeta

yönetilemez bir noktaya sürüklendi. Nihayetinde halk sokaklara döküldü ve orduyu "göreve" çağırdı.

Bana "İhvân Mısır'da neden başarılı olmadı ve devrildi?" diye sorulduğunda, şu kısa cevabı veriyorum: Sivil olduğu için. Mısır'da, orduya rağmen ve ordunun onayı olmadan herhangi bir demokratik hareketi sürdürmenin maalesef imkânı yoktur.

İhvânü'l-Müslimîn hareketi Alem-i İslam coğrafyasındaki diğer milletleri ve devletleri nasıl etkilemiştir?

İhvân 1928'deki kuruluşunun ardından, kısa süre içinde İslâm coğrafyasının dört bir yanına yayıldı. Filistin, Ürdün, Suriye, Irak, Yemen ve Sudan gibi ülkelerde İhvân'ın şubeleri açıldı ve hepsi de en örgütlü muhalefet hareketlerine dönüşerek iktidar adayı haline geldiler. Filistin'de İhvân çizgisi Hamas'ın şahsında somutlaşarak İsrail işgaline karşı direniş odağı oldu. Ürdün'de kraliyet yönetimi, İhvân'ı tolere ederek sisteme katmayı seçti ve faaliyetlerini sıkı bir kontrole tabi tuttu. Suriye'de İran destekli Nusayrî Baas diktası İhvân'a savaş açtı ve yıllar süren kanlı bir boğuşmanın ardından İhvân'ı yok etti. Irak'ta İhvân hiçbir zaman iktidara rağmen varlık gösteremedi. Sudan ve Ye-

men’de ise daha çok kültürel ve dinî sivil toplum kuruluşlarının gölgesinde kaldı.

İhvân, aralarındaki Türkiye’nin de bulunduğu bir dizi ülkede farklı siyasî çizgileri derinden etkiledi. Türkiye’de Millî Görüş, Tunus’ta Nahda Hareketi, Pakistan ve Bangladeş’te Cemaat-i İslâmî ilhamını İhvân’dan alan oluşumlardır. Tüm bunların dışında İhvân’ın Avrupa -özellikle İngiltere- yapılması da keza bahse değer faaliyetler yürütmüştür.

Hamas’ın İhvânü’l-Müslimîn ile ilişkisi nedir ve Hamas nasıl kurulmuştur?

İslâmî Direniş Hareketi -ya da kısa adıyla Hamas- Birinci İntifâda (1987) sırasında, Şeyh Ahmed Yâsîn ve arkadaşları tarafından İsrail işgaline karşı bir mücadele örgütü olarak kuruldu. Uzun yıllar Mısır merkezli İhvân’la organik bağlarını muhafaza eden Hamas, 2017’de açıkladığı bir resmî beyanla İhvân’ı “ilham aldığı bir hareket” olarak nitelendirdi ve kendisini Filistin içinden çıkmış yerli ve millî bir oluşum biçiminde tanımladı. Bu, o dönemde Arap rejimleri ta-

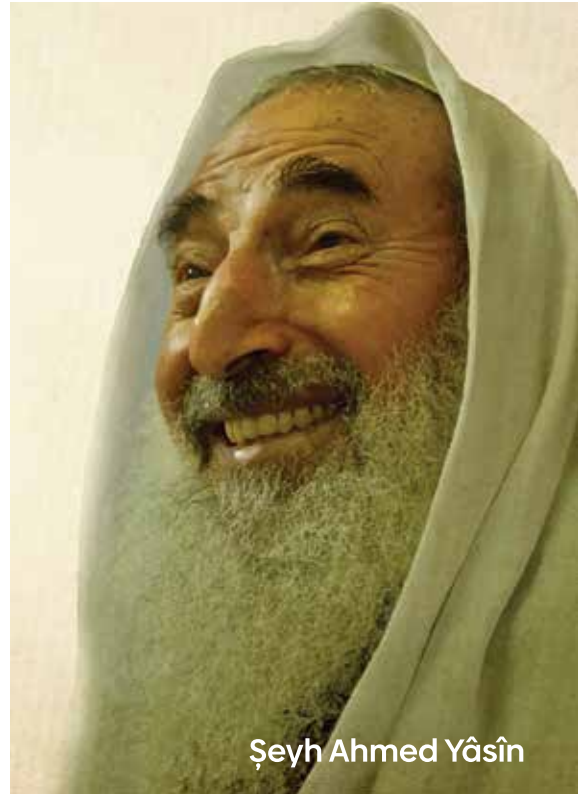
rafından İhvân’a açılmış bulunan savaştan kaçmak için atılan sembolik bir adımdı. İhvân ve Hamas, aynı ideolojinin çocuğudur.

İhvânü’l-Müslimîn hâlihazırda siyasî ve sosyal açıdan nasıl bir durumdadır?

Şu anda, İhvân tam bir hazan mevsimi yaşıyor. Mısır ve diğer ülkelerde, tamamen terör örgütü muamelesi görüyor. Ancak ben bu durumun sürekli böyle kalacağı kanaatinde değilim. Coğrafyamız sürprizlerle dolu. İhvân fikriyatı, “Müslümanların, ellerine silah almadan siyaset sahnesinde İslâmî idealler çerçevesinde var olabilme mücadelesi” olarak tanımlanırsa -ki en kesin tanım bence budur-, İhvân da tümüyle yok edilemeyecek demektir. Çeşitli rejimler tarafından İhvân’a açılan savaş, Şiî yayılmacılık başta olmak üzere coğrafyamızı tehdit eden birçok cereyana karşı Ortadoğu’yu zayıflatmış ve alternatifsiz bırakmıştır. Kendi millî menfaatlerine odaklanan rejimler, İhvân’ı devre dışı bırakmak suretiyle, aslında kendi istikballerine de kastetmişlerdir. Tarih, içinden geçtiğimiz zaman diliminin muhasebesini yaparken, bu durumu bütün ayrıntılarıyla yazacaktır.

Hasan el-Bennâ

Şeyh Ahmed Yâsîn

Rohingya Müslümanları ve Arakan

Ahmet Fırat Küçükkeleşçe

Rohingya Müslümanları ve Arakan

Arakan... Müslümanların 80 seneden beridir çeşitli işkencelere ve asimilasyona maruz kaldığı, milyonlarcasının göçe zorlandığı ve yüzbinlercesinin vahşice katledildiği, arkasında hiçbir güçlü devlet olmadığı için sesini dünyaya duyuramayan, Birleşmiş Milletler tarafından dünyanın en çok zulüm görüp en az bilinen halkı olarak tanımlanan Rohingya Müslümanlarının yaşadığı coğrafya...Peki Arakan ve Rohingya Müslümanları hakkında ne biliyoruz? Daha birkaç sene önce 24 bini aşkın Müslümanın katledildiği bu coğrafya neden gündemimizde değil?

Myanmar,Arakan ve Rohingyalar Myanmar

Güneydoğu Asya'da bulunan ve nüfusu 54 milyonu bulunan Myanmar'da resmi olarak 135 farklı etnik köken bir arada yaşamak-

tadır. Nüfusun %88' ini Budistler oluşturmakla birlikte %2.4' ünü Müslümanlar, %6.2' sini ise Hristiyanlardan oluşmaktadır. Myanmar dünyada gelir dağılımının en adaletsiz olduğu ülkelerdendir. Adı genellikle darbeler ile anılmaktadır. 1962-2015 arası askeri cunta ile yönetilen Myanmarda ordu yerinde duramamış, 2021 de bir askeri darbe daha yapmıştır. Bu darbe ülke çapında büyük protestolara neden olmuştur.

Arakan

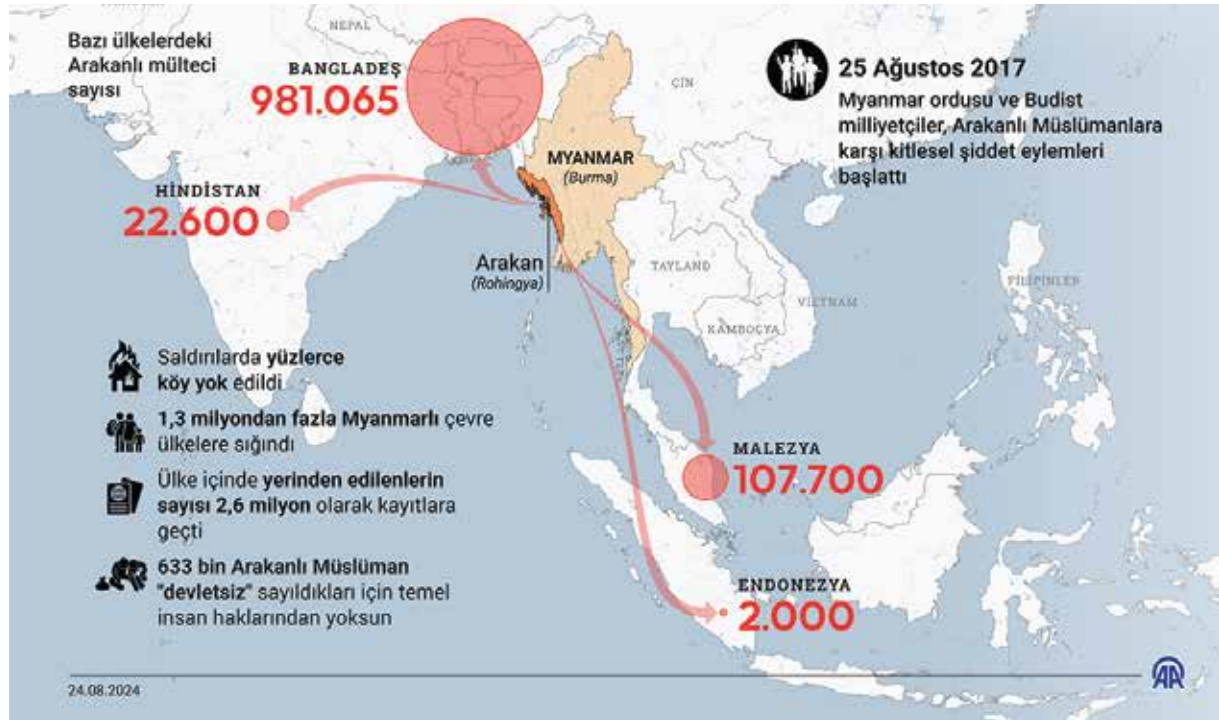
Bizim bildiğimiz Adıyla Arakan, Myanmar'daki resmi adıyla Rakhine ve yerli adıyla Rohingya günümüzde Müslüman Rohingyalar ve Budist Raxinelerin (Rakhine) birlikte yaşadığı ve 200 yıldan uzun bir süredir huzurun tesis edilemediği bir bölgedir. Bölge bir zamanlar ilim ve ticaret merkezi iken günümüzde zulüm denildiğinde akla ilk gelen bölgelerden biri olmuştur.

Rohingyalar anavatanı Arakan olan, nüfusu 3 milyonu bulan ve büyük çoğunluğu Müslüman olan bir halktır. Ancak bu halkın sadece 1 milyonu Arakan'da yaşamaktadır. Bugün Arakan'daki Rohingya'lar Arakan'ın kuzeyinde yaşamaktadır ve yaşadıkları alan gündün güne küçülmektedir. Rohingya adının kökeninin Arapça lütfetme, merhamet etme anlamlarına gelen raham kelimesinin değişikliğe uğramış hali olduğu iddia edilir. Rakhineler 3.5 milyonu Myanmar'da yaşayan ve toplam nüfusu 4 milyonu bulan bir Güneydoğu Asya halkıdır. Neredeyse tamamı Budist'tir ve Arakan'ın asli etnik unsurlarından biridir.

Rohingyalı Müslümanlar ve Arakan Tarihi

15. Yüzyıl'a kadar Budizm'in hakim olduğu bölgeye İslamiyet 8. Yüzyıl'da Arap tüccarlar yoluyla gelmiş, 13. Yüzyılda İslama geçiş hızlansa da 15. Yüzyıl'a kadar bölgede İslamiyet pek etkin olamamıştır. 1406 yılında Tibet kökenli Burmalılar Arakan'ı işgal edince Arakan Kralı Bengal'e kaçmış ve Bengal'de 24 yıl kalıp Müslüman olmuştur. 1430 yılında Bengal Kralının yardımıyla Arakan'ı yeniden ele geçirmiş ve Mrauk-u adında bir İslam Devleti kurmuştur. Bu ta-

rihten itibaren İslamiyet bölgede hızla yayılmış ve Rohingya Müslümanlar bölgenin asli unsuru olarak yaşamışlardır. 1784 yılına kadar ayakta kalan bu devlet Arakan bölgesine altın çağını yaşatmış ve 3,5 asır boyunca Müslümanların yönetiminde kalan Arakan bu dönemde Güneydoğu Asya'nın en önemli ilim ve ticaret merkezlerinden biri olmuştur. 1784 yılında Burma kralı Arakan'ı işgal ettiğinde binlerce Müslümanı katletmiş ve 200 bin kadar Müslümanın Bengal'e (Bangladeş) göçmesine sebep olmuştur. Bu işgalden sonra bölgedeki Müslümanlarla Budist Rakhineler arasında birçok problem ortaya çıkmıştır. Bu sebeplerden ötürü 1784 tarihi bugünkü Arakan sorununun temeli olarak kabul edilir. Burmalı işgalinden tam 40 yıl sonra, 1824'te İngilizler bölgeyi işgal eder ve 1948 yılına kadar Arakan'ı elinde tutar. Bu dönemde İngilizler Müslümanlarla Budistleri çeşitli propogandalarla birbirine düşman ettirir. 1942 yılına gelindiğinde Minbya'da Budistlerin Müslümanlara karşı başlattığı şiddet olaylarını fırsat bilen İngilizler Müslümanlara özerklik sözü vererek onları yanına çeker ve Japonlara ve Japonların yanında yer alan Budistlere karşı savaştırır. 2. Dünya savaşının bitiminden sonra 1948 yılında İngilizler verdikleri sözün arkasında durmayarak Arakan'ın ve Burma-

nın (bugünkü adıyla Myanmar) tamamını Budistlere bırakıp giderler. Budistler başa geldikleri gibi ülkedeki Rohingya Müslümanların dilini yasaklar ve ülkedeki tüm Müslümanların memuriyetine son verir. Bu olaylar üzerine Müslümanlar Doğu Pakistan'a (bugünkü Bangladeş) katılmak isteselerde bu istekleri reddedilir. Tüm bunlardan sonra Müslümanlar başkalarından kendilerine hayır gelmeyeceğini anlayıp kendi aralarında örgütlenirler ve Mücahidin adında bir silahlı direniş örgütü kurarlar. Bu grup uzun süre boyunca mukavemet gösterse de bin dokuz yüz ellilerin sonlarından itibaren zayıflamaya başlar ve 1961 yılında son Mücahidin grubu teslim olur. Yine aynı yıl başlayan özerklik görüşmeleri ise 1962'de ki askeri darbe ile son bulur ve bu tarihten sonra Arakan halkı için hiçbir şey yolunda gitmez.

Arakan'daki Zulüm

Her ne kadar Rohingya Müslümanlara uygulanan zulüm 18. Yüzyıl'a kadar gitse de soykırım olarak tanımlayabileceğimiz olaylar 1942'de Minbya'da başladı. Budist fanatikler 40 gün içinde 150 bini aşkın Müslümanı katletti, yüzlerce köyü yaktı ve bölgenin tamamı yağmaladı. Bundan 36 sene sonra, 1978'de Myanmar ordusu tarafından başlatılan Ejder Kral saldırılarında Sittwe yakınlarında binlerce Rohingya Müslüman yakılarak katledildi, binlercesi tutuklandı ve hapishanelerde ağır işkencelere maruz kalarak şehit olurken 300 bin Müslüman katliamdan kaçarak Bangladeşe sığındı. Bu olaylardan sonra Müslümanlardan kalma bölgelere Budistler yerleştirildi. 1982 de çıkarılan vatandaşlık yasasıyla Myanmar'daki 135 farklı etnik köken vatan-daş sayılırken Rohingyalılar bunların dışında tutuldu ve Arakan'ın binlerce yıllık kadim halkı yasadışı göçmen statüsüne düşürüldü. 1992 yılında Myanmar ordusu yine bir operasyona başladı ve 268 bin Müslüman Bangladeş'e göç etmek zorunda kaldı. 30 sene sonra, 2012'de Budist milliyetçileri tarafından organize edilen düzmece bir tecavüz vakasının ardından olaylar yeniden baş-

ladı. Çıkan olaylarda Müslümanlardan 370'i boğazları kesilerek, 800'ü yakılarak, 400'ü kurşunlanarak ve 70'i ise taşlanarak şehit edildi. Toplamda 200 bin Müslüman etkilen-di ve Bangladeş'e büyük bir göç dalgası başladı. 2012-2016 yılları arası çıkan olaylarda binden fazla Müslüman katledildi. 5 binden fazla ev ve cami yıkıldı veya yakıldı. 2015 yılında ülkede yapılan seçimler ile ülke 1962'den beri süregelen askeri yönetimden nihayet kurtuldu. Sivil yönetim ülkede normalleşme sözü verse de askeri yönetimlere alışmış ülkede Müslümanlara ayrımcılık devam etti. Bunun üzerine 2016'da bir grup Müslüman Arakan'da Myanmar ordusuna ait bazı sınır karakollarına saldırdı. Bunun üzerine Myanmar ordusu da misilleme yaparak 1500 kadar evi yaktı ve bazı köyleri bombaladı. 2017 de kendilerine arakan Rohingya Kurtuluş Örgütü adını veren bir grup Müslüman bir sınır karakoluna saldırdı bir düzineden fazla Myanmarlı polisi öldürdü. Bunun üzerine Temizleme Operasyonlarını başlatan Myanmar Ordusu 35 bin kişilik bir kuvvetle arakana girdi ve ilk haftada 1000'den fazla Müslümanı katletti. Akabindeki olaylarda 620 binden fazla Rohingya Müslüman Bangladeş'e göçtü. Ayrıca Bangladeş'in 2018 yılında katliamdan kaçan 3 binin üzerinde Arakanlı ile yaptığı görüşmelere göre Temizleme Operasyonları sırasında en az 24 bin Arakanlı katledildi, 18 bin kadına tecavüz edildi ve 116 bin Müslüman dövüldü. 2019'da ise ordu Arakanlıların Bangladeş'e kaçmasını önlemek için Arakan'ın kuzeyine uluslararası yasaklanmış kara mayınları yerleştirdi. Asıl şaşırtıcı kısım ise tüm bu olaylar yaşanırken Myanmar'ın başında Nobel Barış Ödüllü bir kadın (Ang San Su Çi) vardı.

Arakan'da Müslümanlara Yönelik Yasaklar

Müslüman Rohingyaların;

- Üniversiteye gitmeleri yasaktır. En fazla liseye kadar okuyabilirler.
- Kendi başlarına iş yeri açmaları ve ticaret yapmaları yasaktır. Bir Budist ile ortaklık kurulması gerekir.

- Beton evler yapmaları yasaktır; evlerini ahşap yapmaları gerekir. Bu ahşap evler ‘devlete ait evler’ olarak kabul edilir ve kaza ile yangın çıkarsa evde oturanlar ‘devlete ait evi yakmak’ suçundan 6 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır.
- Telefon, bilgisayar ve motorlu taşıt sahibi olma hakları yoktur.
- Devlet dairelerinde çalışmaları yasaktır.
- Kendi aralarında evlenmeleri neredeyse imkansızdır. Çoğu genç Bangladeş’e kaçıp orada evlenmektedir.
- Değil başka şehirlere gitmek, birkaç kilometre ötedeki bir köye dahi gitmeleri yasaktır. Seyahat etmek için Myanmar resmi makamları tarafından verilen seyahat kartını yanlarında taşımak zorundadırlar.
- Namaz kılmaları, kurban kesmeleri ve dini sohbet yapmaları yasaktır. Namaz kılınan camiler en iyi ihtimalle kapatılıp resmi daireye çevrilmekte, genellikle yıkılıp yerine Budist tapınağı inşa edilmektedir.
- Var olan camileri tamir etmeleri ve yeni cami-medrese inşa etmeleri yasaktır. Devlet bu yasağı denetlemek için yılda 3 kez cami-medreseleri fotoğraflamaktadır.

Uluslararası Tepkiler

- Gambiya Myanmarı soykırım suçlamasıyla Uluslararası Adalet Divanına başvuruda bulundu (2019).
- Sonuç olarak Myanmarın Rohingya’ları korumasına ilişkin ‘geçici önlemler’ alınması kararlaştırıldı (2020).
- Uluslar arası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler yaşanan olayları etnik temizlik olarak tanımladı ve Myanmar Hükümetini duygusuz olarak nitelendirdi(2017).
- Bir İslam ülkesi olan Malezya yaşananları soykırım olarak nitelendirdi ve Myanmarla olan 2 futbol maçını iptal etti (2016).
- Kanada, Ang San Su Çi’ye 2007 de verdiği verdiği fahri vatandaşlık unvanını geri aldı (2018).
- Birkaç Nobel ödüllü aktivist Ang San Su

Çi'ye verilen Nobel Barış Ödülünün geri alınması çağrısında bulundu (2017).

- İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından Arakanlı Müslümanlara yönelik askeri operasyonların durdurulmasına ilişkin karar BM'ye sunuldu ve 122 oyla kabul edildi. Çin ve Rusya ret oyu kullandı (2017).
- BM güvenlik konseyi tarafından sunulan bildiri Çin ve Rusya'nın veto etmesiyle yayımlanamadı (2022).

Peki Neden?

Myanmar'ın bu suçları işlemesinin ve bu kadar yasak koymasının temelde 2 sebebi vardır: Bunlardan biri ırkçı iken diğeri ise ekonomiktir.

İlk sebebi anlamak için biraz tarihe bakmak gerekiyor. 1784'te Burma Kralı Arakan'ı işgal ettiğinde binlerce Arakanlı Müslümanı öldürmüş sağ kalanların bir kısmını ise işçi olarak çalıştırmıştır. Sağ kalan diğer Müslümanlar ise Bengal'e göç etmiş ve oraya yerleşmişlerdir. İngilizler Arakan'ı ele geçirip İngiliz Raj'a kattığında Bengal'le Arakan arasında herhangi bir sınır olmadığı için Arakanlılar topraklarına geri dönmüş, Arakanlıların yanısıra Bengal ve Hindistan'dan Arakan ve Burma'ya büyük bir göç yaşanmıştır. Bu sırada İngilizler Hindistan'dan ve Bengal'den gelen Müslüman göçmenleri çeşitli işlerde çalıştırmaya başlamış ve tarım arazileri vermiş, zamanla bu göçmenler Burma'nın (Myanmar) ana iş gücünü oluşturmuştur. İş bulamayan Budistler de ise Hintli Müslümanlara karşı başlayan kin ve nefret yıllar geçtikçe genel olarak tüm Müslümanları kapsayan bir durum haline almıştır. Bu nefretin oluşmasında İngilizlerin büyük payı olduğu unutulmamalıdır. 2. Dünya Savaşında Müslümanların İngilizlerin yanında yer alması da bu düşmanlığı pekiştirmiştir. Günümüzdeyse Budistler Müslümanları bölgenin yerlisi olarak görmemekte, Müslümanlar için Rohingya veya Arakanlı Müslüman gibi ifadeler kullanmayıp Bengalli diye hitap etmektedir.

İkinci sebep ise iki farklı yönden ele alınabilir. İlki ülkedeki fakirlik ve zorlu yaşam

koşullarıdır. Budistler ülkedeki küçük azınlıkların yaşam alanını daraltmak ve gelirden daha fazla pay almak istemişlerdir. Bu politikaları ise en çok Arakanlı Müslümanlar üzerinde uygulamışlardır. İkincisi ise Arakan'daki zengin yer altı kaynakları ve Çin Myanmar ticaret ortaklığıdır. Arakan hem petrol hem de doğalgaz bakımından zengin bir bölge olmakla birlikte Çin'in enerji geçiş rotasında olduğu için Çin'in dikkatini çekmiştir. Çin Arakan'daki yatırımların güvenliği için tıpkı Doğu Türkistan'daki yerli Müslüman Türkleri tehdit olarak algıladığı gibi arakan'daki yerli Müslüman Rohingyaları da tehdit olarak algılamış ve Myanmar'a onların temizlenmesi için hem ekonomik hem de askeri yardımlarda bulunmuştur ve bulunmaya devam etmektedir. Bunlara ek olarak Myanmar'ın yıllık kazancının %40'ı Arakan bölgesinden tedarik edilmektedir.

Sonuç

Arakan Müslümanları 80 yıldan uzun süredir zulüm görmekte beraber hiçbir zaman yaşadıkları zulüm uluslararası arenada çok gündeme gelmemiştir. Birleşmiş Milletlere

göre dünya üzerinde en çok zulüm görüp en az bilinen bir halk olmuştur. Etnik temizliğin en acımasızca olanlarından birine maruz kalan bu halk, arkasında herhangi bir devlet veya başka bir güç bulunmadığı ve üzücüdür ki bir iki istisna hariç hiçbir İslam ülkesi tarafından sahiplenilmediği için Myanmar bu Müslümanlara olan zulmünü günden güne artırmış, bundan birkaç sene evvel tüm dünyanın gözü önünde büyük bir insanlık dramı gerçekleştirmiştir. Dünya üzerindeki neredeyse hiçbir kuruluş bu soykırımı kınamaktan öteye geçememiş, soykırım esnasında Myanmar Başbakanı konumunda bulunan Nobel Barış Ödülü sahibi AngSan Su Çi ise gazetecilerin sorularına adeta dalga geçmesine “Bana insan hakları sorunları olmayan bir ülke göster.” diyerek yanıtlamıştır. Tüm bunları göz önünde bulundurup bir sonuca varacak olursak şunu söyleyebiliriz ki Arakan Müslümanları zulüm altındadır ve bize düşen ise Arakan Müslümanlarının neler çektiklerini bilip bunun bilincinde olarak onlara elimizden geldiğince yardım etmek vekamuoyunda daha fazla tanınmalarını sağlamaktır.

Lawrence ve Şarkiyatçılık

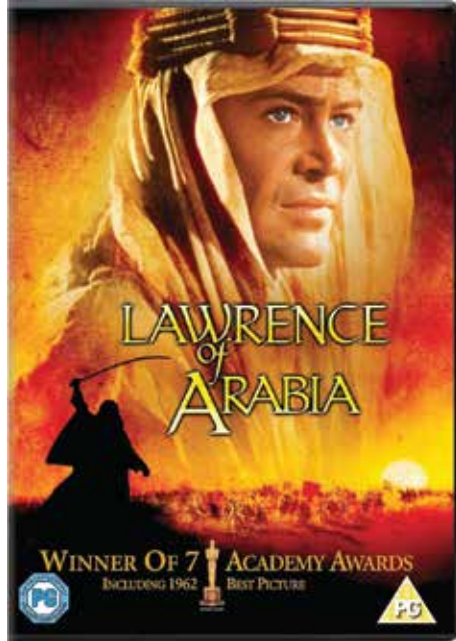
Hanife Sena Çiftçi

Arabistanlı Lawrence olarak da bilinen Thomas Edward Lawrence, 20. Yüzyıl'da yaşamış ve 1. Dünya savaşı esnasında milliyetçi Arap kabileleri arasında yürüttüğü liderliği ile öne çıkan bir İngiliz ajanıdır. Aynı zamanda şarkiyatçı kimliğiyle de öne çıkan Lawrence'ın Arabistan gibi bir coğrafyada vazifelendirilmesinin sebebi Doğu kültürüne olan derin hakimiyetidir. Edward Said'in modern şarkiyatçılık olarak tanımladığı oryantalist çalışmaların siyasi bir kimlik kazandığı dönemde Lawrence, siyasi olarak son derece kritik faaliyetleriyle dikkat çekmektedir. Batı'nın Doğu üzerindeki faaliyetlerinin doruk noktasında olduğu bir dönemde, Lawrence hayatıyla batının yürüttüğü oryantalist çalışmaların tarihin teşekkül etmesinde nasıl bir rol üstlendiğinin çarpıcı bir emsalidir. Bu sebeple Lawrence'ı ve hayatını, yürüttüğü oryantalist faaliyetleri ekseninde incelemek son derece önem arz etmektedir. Lawrence'ın kendi kaleminden yaşadıklarını anlattığı "Bilgelğin

Yedi Sütunu" isimli kitap, 1962 yılında Arabistanlı Lawrence adıyla filme uyarlanarak sinema alanında önemli bir yer edinmiştir. Batının Doğuyu nasıl tahayyül ettiğine dair mühim içgörüler sunan film, bu durumu özlü bir şekilde yansıtan pek çok anektoda sahiptir. Edward Said'in Şarkiyatçılık isimli eserinde anlatılan Batının Doğuya yönelik tasavvurunun ana özellikleri bu filmde açıkça seçilmektedir. Dolayısıyla Lawrence'ın hayatı örneğinden yola çıkarak film aracılığıyla, batının Doğuyu nasıl gördüğü ve kendisine yüklemiş olduğu 'kurtarıcılık rolü' üzerinden Doğuyu nasıl araçsallaştırdığı incelenecektir.

Edward Said, Şarkiyatçılık adlı eserinde batının Doğuya ait imgelemine Şarkın ayrılığı, egzantirikliği geriliği, suskun aldırmaçılığı gibi nitelikler üzerinden tanımlar. Şarkın Batının tam tersi olma durumu söz konusudur. Buna göre Batı kendini akılcı, gelişmiş ve medeni olarak tanımlarken Doğuyu ise

bu değerlerin karşıtı olacak şekilde irrasyonel, geri kalmış ve egzotik olarak görür. Yapılan bu keskin ayırım, Batının kendi kimliğini Doğu üzerinden, ondan daha gelişmiş bir etnisite olarak tanımlamasına yol açar. Böylece Batı, kimliğini tanımlarken kendini meşrulaştırmanın yanında Doğuyu bu tanımın dışında tutarak öteki (the other) haline getirir. Bu tekileştirme ile Doğu üzerindeki tahakkümünü meşrulaştırma çabası içine girer. Bunun yanında oluşturulan ‘Egzotik Doğu’ algısıyla, şarkın yalnızca l manzaralarından, anlaşılması mümkün olmayan dini esaslardan ve esrarengiz mistik figürlerden meydana geldiği algısı oluşturulur. Bu algı aynı zamanda Doğunun rasyonel düşünceden yoksun olduğu, yalnızca duygu ve sezgilere dayalı hareket edilen bir kültür olduğu düşüncesini oluşturur. Bu egzotikleştirme ile Doğu kültürü, bir medeniyet olarak görülmez yalnızca incelemeye tabii tutulabilecek bir olgu haline indirgenir. Böylece Batı, Doğu üzerindeki fiillerini meşru bir zemine oturtur. Arabistanlı Lawrence filminde de bu özelliklerin izdüşümlerine rastlamak mümkündür. Örneğin filmin bir sahnesinde yaşanan olay, Lawrence’ın Arap kabilelerinin gözünde nasıl bir hale büründüğünün sembolü niteliğindedir. Filmde Lawrence’a öncelikle “geçilemez” denilen l geçmek istediğinde, sonrasında da çölde kaybolan bir adamı aramaya çıkmak istediğinde, yapmak istediklerinin imkansız olduğunu ve ‘kaderinde yazılanın yapmak istediklerinin tersi olduğunu’ söylerler. Lawrence’ın planladıklarının ln düzenine aykırı olduğunu belirten Bedeviler, ondan vazgeçmesini isterler. Fakat Lawrence, yüzyıllar boyunca bir kültür etrafında Bedevilere aktarılan geleneğin karşı çıktıklarını yenmeyi başarınca, Arapların tüm düşünce ve inanç sistemlerine olan

güvenlerinin sarsılmasına neden olur. İlk olarak l geçmeyi başaran Lawrence ve Araplar, Lawrence’ın haklılığına tanık olurlar. Sonrasında, lde kaybolan bir Bedevi’yi aramaya çıkmak isteyen Lawrence’a artık o adamın yazgısının ölüm olduğunu söylerler ve kadere karşı çıkılmaması konusunda onu uyarırlar. Onlara aldırış etmeyen Lawrence lde adamı bulup kafileye getirdiği vakit, onlara ilk söylediği “Hiçbir şey (kaderde) yazılı değildir.” sözü olur. Dahası, şerif Ali, Lawrence’a “Bazı adamlar için kendileri yazana kadar hiçbir şey (kaderlerinde) yazılı değildir.” diyerek kadim Arap geleneğinin ayrılmaz bir mefkresi olan “kader fikri”nin istisnaları olabileceğini kabul eder.

Böylece Araplar arasında Batının kendilerine dikte etmiş olduğu üstünlük iddiası kabul görmüş olur. Yüzyıllardır süregelen Arap ve İslam geleneği ve fikirleri, Arapların gözünde Lawrence’a “işlemez” bir hale gelir. Tüm inanç sistemlerine olan güvenleri sarsılan Araplar, zaten kendileri gibi giyinen, konuşan ve onların tüm sistemlerini iyice anlamış, adı gibi bilen biri tarafından gelen söylemlere meşru bir zeminden yaklaşır.

Doğuyu Doğu yapan değerlerden uzaklaşan insanın kendi kültürünü benimseyip ilerleyişi ve gelişimi başka kültürlerde araması söz konusu olur. Dolayısıyla şarklı artık şarklı olmaktan çıkar ve kendi kimliğini unutarak kimliğine yabancılaşır. Bu noktada stkltr olarak bulunan batı kültürü bireyin kendisini kabul ettirme ihtiyacından ötürü benimsenir.

Kendi kimliğinden uzaklaşan ve batının ona atfettiği değerleri kabullenen şark, artık bir Batılının onu yönlendirmesini kabul edebileceği bir hale gelir. Bu noktada Batı, zaten doğunun geri kalmışlığı tezi sebebiyle onu biçimlendirmek gayesi içindedir. Böylelikle

beyaz adamın şarka gelip isteği doğrultusunda şekillendirmesi kendi içinde meşrulaştırılmış olur. Batıya göre bu durum da batı emperyalizminin ve sömürgeciliğinin meşru zeminini oluşturur. Dolayısıyla doğuya gönderilen 'beyaz kurtarıcı' (white saviour) miti ortaya çıkmış olur.

Rudyard Kipling'in mısralarında da anlatıldığı üzere, beyaz adam Doğuyu kurtarmayı kendine vazife bellemiştir. Bu durumun oluşmasında Doğunun ötekileştirilmesi ve egzotikleştirilmesi sonucu şarklının üst-kültür olarak Batıyı kabullenmesi etkilidir. Şiirde geçen 'bir diyarı arıtmak' ifadesiyle doğunun terbiye edilmesi, medenileştirilmesi gereken yönü vurgulanır. 'Seçilmiş yıldızının rehberliği'nde yaptığı kurtarma işini kutsallaştırır ahlaki bir davranış olarak niteler. Aynı zamanda bu göreve ilahi bir boyut katar. Bunun sonucunda Doğuya medeniyet götürmekle 'iyilik' yaptığı kanısında olur ve böylelikle davranışlarını meşrulaştırır. Edward Said Oryantalizm isimli eserinde Batının kendisini 'beyaz kurtarıcı' olarak görmesinin oluşturulan Doğu algısı sonucu gerçekleşmesini şu şekilde açıklar:

“Şark bilgisindeki tüm değişiklikler, neredeyse sadece açık şarkiyatçılıkla gerçekleşir; örtük şarkiyatçılıktaki oybirliği, istikrar, süreğenlik büyük ölçüde değişmeden kalır. 19.yy yazarlarının

şarka dair fikirleri arasındaki farklılıklar, sırf açık farklılıklarla, biçim ve kişisel biçim farklılıklarıyla sınırlıdır; temel içerik farklılıklarına rastlanmaz pek. Söz konusu yazarların herbiri, şarkın ayrılığını, ezantirikliğini, geriliğini, suskun aldırmaçlığını, dışil nüfuz edilebilirliğini miskin boyun eğebilirliğini öylece korudu. Bu fikirlere hiç dokunmadı. Şark hakkında yazan her yazarın şarkın batının ilgisini yöneltmesi, yeniden kurması, hatta kurtarması gereken bir yer diye görmesinin nedeni budur.”

Batılı Lawrence'ın beyazlar içinde olup Şarklı Şerif Ali'nin siyaha bürünmesi bu algının bir uzantısıdır. Beyaz giyinen Batılı Lawrence, temizdir, saftır ve doğru yolu bulmuş olan medeni biridir. Bunun yanında siyah giyimli Şerif Ali ise kir içinde, temizlenmeye ve kurtarılmaya muhtaç, ilkel bir toplumu temsil etmektedir.

Lawrence, Şerif Ali'nin arkasına geçip ona gitmesi gereken yolu, yapması gerekenleri göstermektedir. Bu durum ise yine kurtarılması gereken bir toplum olarak görülen doğu toplumunun 'beyaz kurtarıcı' rolündeki Batının yol göstericiliğine muhtaç olduğunu yansıtmaktadır. Dolayısıyla, filmin bu kesiti, Batının Doğuyu algılayış biçimini

ve bunun sonucu kendine biçtiği kurtarıcı rolünü özetleyen bir sahnedir.

Modern oryantalizm öncesi yapılan şarkiyatçılık çalışmaları bir kültürün yönetilmesinden ziyade egzotik bir kültür olan ‘ilkel ama büyüleyici’ Doğuyu anlamak için yapılan entelektüel açıdan tatmin edici bir faaliyetti. Fakat özellikle Batılı devletlerin Doğudaki etkinliklerini arttırmasıyla beraber şarkiyatçıların politik önemi gittikçe arttı. Platon, Devlet isimli eserinde şöyle der:

“Demek bir şeyin en iyi koruyucusu, en iyi bekçisi, o şeyin en usta hırsızdır da. Doğru adam paraya bekçilik etmesini bildi mi, çalmasını da bilir.”

Dolayısıyla bir fikri, ideolojiyi yahut inanç sistemini çürütmek ve yıkmak için onu herkesten iyi bilmek, daha iyi anlamış olmak gerekir. Modern dönem oryantalist çalışmaları da bu amaca hizmet etmek üzere kurgulanmaya başlandı. Doğu üzerinde tahakküm kurmanın yolu, Doğuyu bilmekten geçtiği anlaşıldı. Bu durum bilginin iktidarı sağlamak için araçsallaştırılması adına önemli bir örnektir. Nitekim şark araştırmalarından ‘imparatorluğun zorunlu teçhizatı’ olarak bahseden Curzon’ın 1909’da Lordlar Kamarasında yapmış olduğu bir konuşma şu şekildedir:

“Doğu insanının yalnız dillerine değil, törelerine, hissiyatına, geleneklerine, tarihine, dinine de aşına olmamız, Doğu ruhu diyebileceğimiz şeyi anlama maharetimiz, kazanmış olduğumuz mevki gelecekte koruyabilmemizi sağlayacak tek dayanaktır; bu mevki sağlamlaştırmak için atılabilecek hiçbir adım, majestelerinin hükümetinin ilgisine ya da lordlar kamarasında tartışılmaya layık olmayan bir mesele sayılamaz.”

Batının oryantalist çalışmalarına verdiği önem bu kadar fazlayken benzer vakitlerde oksidental çalışmalar tahmin edilebileceği üzere oldukça azdı. 1800-1950 arası şarkı konu alan altmış bin civarında kitap yazıldığı tahmin edilirken, Doğuda Batı hakkında yazılan kitap sayısı mukayese edilemeyecek düzeydeydi. Tabi bu durumun tarihsel nedenler çerçevesinde absürt olmadığı ortadadır fakat günümüzdeki şarkiyat çalışmalarının çok ciddi köklere sahip olan uzun dönemli çalışmaların sonucu olduğu gözden kaçmamalıdır. Batının Doğu üzerindeki faaliyetlerinin temelleri çok eskilerden beri yapılan şarkiyatçılık çalışmalarına dayanmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde kendi fiillerini meşrulaştırma çabası içine giren Batının, bunu sağlama basamakları Batı algısının şekillendirilmesinden, bu algı üzerinden

beyaz kurtarıcı mitinin oluşturulmasından ve sonrasında bu adımların uygulanan faaliyetler için araçsallaştırılmasından geçmektedir. İlk olarak Doğuyu geri kalmış, ilkel, irasyonel ve egzotik olarak tanımlayan Batı, Doğunun ötekileştirilmesine neden olur. Bu tanımlamalar sonucunda Batının kurtarıcıya muhtaç olarak algılanan Doğu üzerindeki tasarruf hakkı meşru görülmek istenir. Bunun üzerine 'beyaz kurtarıcı miti' ortaya çıkar ve Batılı Doğuyu kurtarmayı kendine vazife bilir hale gelir. Kendini üstkültür addeden Batı, Doğu üzerindeki tahakkü-

münü böylelikle sağlama çabası içine girer ve Doğuya yönelik faaliyetlerine başlar. Bu noktada Doğunun içinde bulunduğu 'Batılı tanımdan' sıyrılıp kendini tanımını kendi yapması son derece elzem hale gelir. Batının kalıplarından arındığı takdirde kendi geleceğine ve kültürüne sarılması ve sonucunda da Batı kültürünün dominasyonunu reddetmesi söz konusu olur. Bunun yanı da yapılan oryantalizm çalışmalarının karşısında mukayese edilebilecek düzeyde oksidental yani garbiyat çalışmalarının yürütülmesiyle Batının daha iyi anlaşılması ve dikte ettiklerinin kabul edilmemesi bakımından uğraşılması gereken önemli bir husustur. Özetle, Doğunun kalkınması kendi kültürünün benimsenmesiyle ve kendi özüne dönmesiyle gerçekleşecek bir durumdur.

İslam Sanatını Anlamak

Mustafa Selami Korkut

İslam sanatı, İslam kültürünün yayıldığı her yerde görülebilir. Bu coğrafyalar sadece müslümanların fethettiği yerler ile sınırlı kalmaz, İslam estetiğinden etkilenen her bölge buralara dahil edilebilir. İslam sanatının yayıldığı bu bölgelerde göze ilk çarpan özellik, genellikle geometrik desenlerdir. Bu geometrik desenler, mimari, resim, tezhip, hat vb. sanatlarda önemli bir yer kaplar. Bu desenler İslam estetiği ile ayrılmaz bir bağ oluşturmuştur. Geometrik desenlerin en önemli özelliği, onun estetik tarafının yanında taşıdığı sanat felsefesidir. Geometrik desenler, denge ve huzuru temsil eder. İslamın temel ilkelerinden olan tevhid ilkesi de bu desenler ile temsil edilir. Bu desenler sürekli olarak kendini tekrar eder, fakat bir tek kaynağı vardır. Kaynak her zaman Allah'tır (c.c.). Bizim yaptıklarımız, yapacaklarımız ve varlığımız onun varlığındandır.

İslam estetiğini anlamak için tasavvufun önemli kavramlarından biri olan vahdet-i vücud önemlidir. Vahdet-i vücûd düşüncesi varlığı (vücûd), mümkün ve zorunlu kısımlarına ayrılmadan önce kendinde bir hakikat şeklinde ele alıp zorunlu ve mümkünü onun iki kutbu saymak suretiyle Hak ile halkı (yaratılmışlar) izâfet ilişkisiyle birbirine bağlar. Hak bütün bu sanatın başlangıcı olan Allah'tır (c.c.), Halk ise (desenler ve devamları) bundan kaynaklıdır. Yani islam sanatının kaynağı Allah'tır (c.c.).

İslam sanatı bir düzen ve yasalara dayanır, bu Allah'ın (c.c.) yasalarıdır. İslamın altın çağında geometri dalında ve mimari alanındaki paralel gelişim tesadüfi değildir. Çünkü sanatın aracı Allah'ın (c.c.) yarattığı doğa ve insanın içindeki yasalardır, yani doğa bilimleri ve matematiktir. Bu nedenle islam sanatının tarihsel gelişimi, bu bilim dallarının gelişmesi ile doğru orantılıdır.

Tüm bu şekillerin kaynağı hiçbir zaman unutulmamalıdır. Gerçek varlık Allah'tır (c.c.), O kusursuz ve tamdır. Diğerleri ise ondan kaynaklanır, yaratılanlardır. İslam sanatındaki figürler bir nevi gerçek varlığı gösteren göstergelerdir. Bu göstergeler insanı özüne götürür. Bu süreçte insan dünya ile bağı ne kadar keserse o kadar gerçek varlık ile başbaşa kalır. Bu nedenle islam sanatı bize dünyadan soyutlanmış gerçeği, yani yokluk içindeki varlığı gösterir. İslam sanatında insana ve hayvan figürlerine yer verilmemesi de bu şekilde anlaşılabilir. Bu tür figürler iz-

leyen kişiyi aldatıp, gerçek varlık yerine bu figürlere özen göstermesini ve bunun sonucunda gerçek varlıktan uzaklaşmayı engellemek amacıyla kullanılmamaktadır.

Minyatür sanatı her ne kadar bu kurala uymasa da, yine bu kuralın getirdiği bir özelliği taşır. Minyatür sanatında bulunan insanlar, klasik ve rönesans sanatında gördüğümüz insanlardan farklıdır. Bu insanlar genellikle hayattaki işleriyle ilgilenirken iki boyutlu ve basit bir şekilde resmedilir. Ne insanı öne çıkaracak bir gölge oyunu, ne de onu farklılaştıracak bir boyut bulunur. Ayrıca çoğu zaman minyatürde bulunan insanlar birbir-

lerine çok benzer resmedilir. Onları birbirinden ayıran bir özellik ya da gösteriş bulunmamaktadır. Bu da minyatürdeki insanların bir öznenin çok bir desen olmasına sebep olur. Yani onlar gerçek öznenin kendileri değil yaratıcıları olduğunu gösterir, yine bir gösterge işlevi görürler.

Bütün bu anlatılanların sonucunu

kubbelerin iç süslemelerinde görürüz. Kubbe-lerin ortasında genellikle altın yuvarlak ya da varlığı temsil eden bir daire bulunur. Bunun bir daire olmasının nedeni, yuvarlağın birlik ve tamlığı temsil etmesidir. Bu yuvarlağın etrafından başlayan desenler bütün kubbeyi takip eder ve kaplar. Örneğin, Selimiye Camii'nin kubbesinin desenleri insanı büyüler. Fakat bu desenler sadece estetik açıdan zengin değildir. Kubbenin ortasında bulunan yuvarlağın etrafını saran desenler ve kolonlar vardır. Bu desenler gerçek varlığın bir göstergesidir. Bütün bir camii o yuvarlaktan kaynaklanır. Aslında bu desenler sadece camii ile sınırlı kalmaz, tüm dünyaya

yayılır. Altın yuvarlak kendine vardır, diğer desenler ve her şey o yuvarlağa bağlıdır. Mutlak irade yine O'dur. Etrafındakiler onun iradesinden kaynaklanır. Bu nedenle islam sanatı ile uğraşan kişilerin çok az bir iradesi vardır. Çünkü desenler tamamen O'na bağlıdır ve ondan kaynaklanır. Desenler gerçek varlığın bir tecellisidir. Bu tecelliler, yani desenler sadece şekiller ile kalmaz. Bu desenler insanları da kapsar. Camide namaz kılan insanlar bir gösterge işlevi görür.

Kabe'de ise bunu en net şekliyle görürüz. Kabe, Allah'ın (c.c.) evidir yani varlıktır. Etrafındaki cemaat ise ondan kaynaklanır, onun bir tecellisidir. Eğer Kabe'ye bir namaz vakti yukarıdan bakacak olursanız, bu desenleri en güzel şekilde görürsünüz. İnsanlar aynı bir geometrik desen gibi denge ve düzen bulur.

Bu nedenle Titus Burchhardt'ın İslam Sanatı kitabında yazdığı "İbadet ilahi bir sanattır." cümlesi bizim için çok önemlidir. İbadetin önemi yine kabeye bakılarak anlaşılabilir. İbadet bizi varlığın özüne yöneltir ve bir düzene koyar, aynı zamanda bir desenin yaptığı gibi varlığın bir göstergesi haline geliriz. Bu nedenle ibadet, islam sanatının en güzel örneğidir. Burada hem sanatçı hem de sanat aynı kişidir.

Özetle, İslam sanatının desenlerinin anlamı vahdet-i vücud kavramı ile örtüşmektedir. Bu iki kavramı birlikte incelediğimizde birbirlerini tamamladıklarını ve açıkladıklarını görürüz. Bu şekilde islam sanatını ve vücud kavramını daha iyi anlamlandırabiliriz; İslam sanatı yaratılanlar (tecelli) aracılığıyla ile yaratıcıyı (vücud) göstermektedir.

Aydınlanma Çağının Öncüsü: Endülüs

Ayşe Selma Şanlısoy

Günümüzde Batı hayranlığının oldukça popüler olduğunu, Batı'nın "üstünlüğünün" kabul edildiğini görüyoruz. Her şeyin en gelişmiş, en modern Batı'da, Batı'ya ait. Doğu ise hep geride kalan, eski ve köhnemiş bir yapı, Batı'ya ve Batı gibi olmaya muhtaç. Batı üstün ve hep üstün olmuş sanıyoruz. Batı'nın aydın olduğu söyleniyor ama Batı'nın bugün sahip olduklarının temelini zamanında Müslümanlardan aldığından, o aydınlığa bizim tuttuğumuz ışıkla vardığından kimse bahsetmiyor. Madem öyle biz bahsedelim.

Bugün İspanya ve Portekiz olarak adlandırdığımız coğrafya, Endülüs bölgesi, Müslümanların fethinden önce, Cermenlerin bir kolu olan Vizigotların hâkimiyetindeydi. Bölgede iç karışıklıklar eksik olmuyordu. Sondan bir önceki Vizigot kralı Witiza, veliht olarak iki oğlunu bırakmıştı. Fakat halk, Witiza öldükten sonra bu iki oğlunu da kral olarak başlarında istemedi. Onun yerine kraliyet ailesine mensup olmayan Rodrigo başa geçti. İktidara geçtikten sonra önceden

yaptığı anlaşmalara uymayarak kral Witiza'nın oğullarına ve onu savunanlara kötü davranışlarda bulunmaya başladı. Bununla beraber Vizigotlar arasında bir gruplaşma başladı: Kilisenin desteğini almış olan Rodrigo'nun taraftarları ve Witiza'nın oğullarının taraftarları olarak ikiye ayrıldılar.

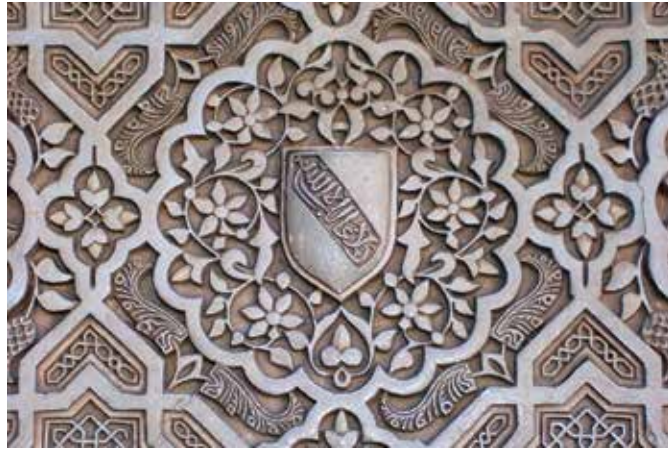
Kiliseyle iş birliği halinde olan Rodrigo hükümeti halkı huzursuz etmekteydi. Dünyanın her yerinde olduğu gibi orada da Katolik din adamları insanlara zulmediyor, Yahudileri zorla kendi dinlerine çekmeye çalışıyorlardı. Bölge, Bizans'tan gelen dış saldırılar, kendi içlerindeki bu kargaşa ve zulüm gören Yahudilerin isyanlarıyla oldukça karışık ve sarsıntılı bir haldeydi. Bunun üzerine Witiza'nın oğulları dışarıdan destek aramaya başladılar ve o sırada fetihlerle bölgeye yaklaşmış olan Müslümanlardan yardım istediler. Böyle bir huzursuzluk ortamında Müslümanlar bölgeye geldiler. Bu, dönemin Avrupalısı için korkunç bir olaydı. Çünkü nasıl bugün Batı bize yüksek gösteriliyor sa o zamanlar da Avrupalılara Müslüman-

lar barbar, zalim gibi gösteriliyordu. Doğu medeniyetleri ve Müslümanlara karşı büyük bir korku ve önyargı vardı. Fakat bu durumu Endülüs'ün fethi değiştirdi. Bu önyargının kırılmasının ilk basamağı Septe Kontu Julianus ile gerçekleşti. Julianus, bugün İspanya'ya bağlı "Ceuta" olarak adlandırdığımız şehrin, dönem adıyla Septe'nin hâkimiydi. Müslümanlara bağlılığını belirtmişti ve onlarla iyi ilişkiler içindeydi. Endülüs'ün fethi için Müslümanlara büyük yardımlarda bulundu. Endülüs'ü fethetmeye gelen Ukb b. Nafi'nin bir nevi asistanlığını yapıyor, siyasi, kültürel her açıdan Endülüs hakkında bilgiler veriyordu. Julianus'un Müslümanlara fetih için askerî destek ve donanma desteği de verdiği biliniyor. Bu desteklerinin sebebi hakkında çeşitli rivayetler olsa da genel görüş, Rodrigo'yu sevmediği ve bölgede Müslüman hâkimiyetini tercih ettiği yönündedir. Endülüs onun geniş çaplı yardımları sayesinde kısa süre sonra fethedildi. Böylece Julianus ve Witiza'nın oğullarının Müslümanlara karşı tutumunu ve güvenini gören halkın da önyargısı ortadan kalkmaya başladı. Müslümanlar, fetihden sonra kısa süre içinde bölgeyi bugün hâlâ olağanüstü ve kıymetli sayılan eserlerle donattılar; eğitimi, hoşgörüyü getirdiler.

Bir değerlendirme yaparken dönem hakkında bilgi sahibi olmak lazım. Yalnız bir cümleyi okuyarak kitabın mesajını göremeyiz. O yüzden o zamanın dünyasını Doğu (Müslüman) Medeniyetleri ve Avrupa olarak ayırıp kültürlerini biraz inceleyelim.

İslam'da eğitim ilk vahiyle başlar, gönderilen ilk emir okumaktır. Eğitime verilen değer çok yüksektir. Bunu baktığımız her yerde görebiliriz. Ayetlerde, hadislerde, hadiselerde... Kur'an-ı Kerim'de sık sık geçen "Ancak

akıl sahipleri düşünüp öğüt alır", "De ki: Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?" ayetlerinden de anlaşılacağı üzere, Allah insanlara düşünmelerini, araştırmalarını ve aklederek doğruyu bulma yolunda çaba göstermelerini emretmiştir. Bugün belki başka niyetlerle olsa da bilim adı altında yaptığımız da tam olarak budur aslında. İslam eğitime, araştırmaya ve düşünceye yani bilime ve ilime önem vermiştir. 'Din ne derse doğru odur' tarzında despot bir yaklaşım uygulanmamış, insanların özgürce araştırma yapması ve bu yolla doğruya ulaşması istenmiştir. Bunun yanında Hz. Muhammed (s.a.v), "Dünya ve onun içinde olan şeyler değersizdir. Sadece Allah'ı zikretmek ve O'na yaklaştıran şeylerle, ilim öğreten âlim ve öğrenmek isteyen öğrenci bundan müstesnadır."

, "Kim ilim tahsil etmek için bir yola girerse, Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır." buyurmuştur. İlim ve ilim yolunda olanlar dünyada en değerli, hatta tek değerli şey mertebesine konmuştur. İlimin, yolu cennete uzanan bir sevap kapısı oldu-

ğu söylenmiştir. İnsanlar ilime, öğrenmeye teşvik edilmiştir. İslam dininin ilime verdiği bu önemi her dönemde İslam Medeniyetleri de benimsemiş, eğitimi adeta bir görev addedip bu görevi titizlikle üstlenmiştir. Örneğin Peygamber Efendimiz zamanında savaşta esir alınanlar okuma yazma öğretme şartıyla serbest bırakılmış, öğretmen olarak esirler toplumda yer almıştır. İslam medeniyetleri bir fetih yaptıkları zaman ilk iş fethedilen bölgeye camii ve yanına mektep inşa ederlerdi. Bunun en güzel örneği Peygamber Efendimiz'in hicretten sonra ilk iş Medine'de ilim ve ibadet yuvası olan Mescid-i Nebevi'yi inşa etmesidir. İşte bu kültür, İslam'ın yayılmasıyla beraber yayılmış ve gelişmiştir. Endülüs de bu geleneği Avrupa'ya taşımıştır.

İslam medeniyetlerinin eğitime bakış açısı bu şekildeyken Avrupa'ya skolâstik düşünce hâkimdi. Okuryazar oranının düşük olması bir yana okuma yazma bilenler de kiliseye çalışan devlet adamları olur ve yalnızca dini eserleri çevirirlerdi. Kilise; halkın okumasını, bilgilenmesini istemezdi. Çünkü halkın bilinçlenmesi, kilisenin otoritesini zayıflatacak, halkın ayaklanmasına yol açacaktı. Nitekim Rönesans'ın da etkisiyle gelişen Reform hareketlerinde bu görüldü. İleride bahsedeceğimiz üzere Endülüs'ün de büyük katkıları olan Rönesans, Avrupa'da sanat ve bilimin yaygınlaşmaya başladığı dönemdir. Bilimin yaygınlaşması ve eğitimin ulaşılabilir hâle gelmesiyle beraber Kilise'nin kendi çıkarları için yaptığı birtakım hareketler, din başlığı altında sunduklarının aslında kendi otoritesini sağlam tutmak ve ekonomik çıkarlar için gösterilen bazı davranışları ortaya çıkmaya başladı. Gözleri açılan Avrupalı Hıristiyanlar kiliseye başkaldırdı ve kilisenin dünya üzerindeki hâkimiyeti ve otoritesi git gide azaldı. İsyanlarla başa çıkamayıp reform hareketleri ile birlikte Protestanlık mezhebini kabul etmek zorunda kaldı.

Ortaçağ Avrupa'sında yalnız ayrıcalıklı kesim eğitime sahip olabilirdi. Onların bakış açısıyla "akla uygun olan her şey Hıristiyan-

lığa ait ve Hıristiyanlığa ait olan her şey akla uygundu." –ki bu tutumun İslam'a oldukça ters düştüğü açıkça görülebilir.- Bu yüzden halkın düşünmesini, akletmesini istemezlerdi. Kilise ne derse ona uyulur, sorgulanmadan uygulanırdı. Kilise de bu gücünü kendi istediği yönde kullanır, halkın cahilliğinden çıkar elde eder, ezer, zulmederdi. Biz bu dönemi "Karanlık Çağ" olarak biliyoruz. Yanlış, bu Avrupa'nın adlandırmasıdır. Yine, onların gösterdiğini doğru kabul etmişiz. Oysa bizde Karanlık Çağ yoktur. Doğu ilim ve bilim alanında hızla yükselir, gelişirken Avrupa bu durumdaydı. Bu yüzden bu dönemi Avrupa, "Karanlık Çağ" olarak adlandırırken Müslümanlar "Altın Çağ" olarak adlandırır.

Endülüs Emevi Devleti'nde eğitimin önemi büyüktü. İslam'dan aldıkları güçle bilimi geliştiriyorlardı. Onlara göre "eğitim kişiyi beceri, meslek ve makam sahibi yapmanın ötesinde, hayatı anlamlandırmanın önündeki en büyük engel olan cehaletten kurtarıp; aklını kullanan, nefsinin kontrol altında tutabilen, iyi huylarla bezenmiş ilim ile amel abid, kendisi ve çevresiyle uyumlu faziletli bir kimse haline getirme faaliyetinin adıdır." Bu düsturla buldukları bölgede çeşitli eğitim kurumları, medreseler açmış

ve kısa sürede Avrupa'da eğitimin merkezi halini almışlardı. Kurtuba şehrinde 70 adet kütüphane bulunuyordu. Başkentte açılan Kurtuba medresesi Avrupa ve Afrika'nın en seçkin okuluymdu. Yurt dışından öğrenciler yoğun şekilde buraya eğitim görmeye gelirlerdi. Bu medreselerde dini dersler dışında matematik, cebir, astronomi, felsefe gibi konularda da dersler verilirdi. Şimdiki ilk, orta ve yükseköğretime benzetilebilecek şekilde eğitimin basamakları bulunurdu. Temel eğitim dışında her bölümün okulu ayrıydı. Her bir alan için ayrı medreseler vardı. Bugünkü üniversiteler bu sistemden doğmuştur. En yüksek basamakta öğrenciler şimdi master veya doktora olarak adlandırdığımız sisteme benzer şekilde eğitim amacıyla Doğu'ya gider, eğitimlerini tamamladıklarında geri dönerler ve gördüklerini, öğrendiklerini aktarırlardı. Bu öğrenciler sayesinde Doğu - Batı ilişkisi canlı kalır ve kültürel paylaşım gerçekleşirdi. Endülüs, İslam'ın Avrupa'daki ayağı görevini görüyordu. Dönemin önemli eğitim merkezleri olan Bağdat ve Şam'la kurulan sıkı ilişkiler Yunanlardan kalan eserlerin ve bilgilerin Endülüs'e taşınmasını sağladı. Bu bilgilere henüz Avrupa ve Hıristiyanlar sahip değildi. Bu metinlerin yalnızca kendileri değil, farklı din ve kültür-

lerin bunlara yorum olarak yazdığı eserler ve yapılan çalışmalar da Arapçaya çevrildi. Sonrasında bu eserler bazı Hıristiyanlar tarafından Arapçadan Latinceye çevrildi ve böylece Avrupa, kendi atalarının bilgisine Müslümanlar sayesinde ulaşmış oldu. Yunan bilim adamları ve yaptıkları çalışmalar tanınmaya başladı. Böylece insanlar uyanmaya başladı ve bu bilimin ışığıyla Rönesans süreci başladı. Bu da yukarıda bahsettiğimiz gibi kilise ve din adamlarına olan güvenin azalmasına ve Reform devriminin oluşmasına yol açtı.

Bilimden ve eğitimden uzak böyle bir ortamda kurulan Endülüs Devleti'nin ilim konusundaki bu gelişmişliği, Avrupa'nın da dikkatini çekmişti. Avrupa'dan öğrenciler, aynı Müslüman öğrencilerin Doğu'ya gitmesi gibi, eğitim almak için Endülüs'e gidip gelmeye başladılar. Ve buradaki eğitim sisteminin kendi ülkelerinde de olması gerektiğini düşünerek medreselere benzer okullar kurmaya başladılar. Bologna Üniversitesi, Paris Üniversitesi, Oxford Üniversitesi ve Cambridge Üniversitesi bunlardan bazılarıdır. Bugün baktığımız zaman bu okulların mimarileri bile medreseleri andırarak şekildedir. Müslümanlardan gördükleri medrese

sistemini, içeriğini değiştirip İslam dersleri yerine Hıristiyanlıkla alakalı dersler koyarak kendilerine uyarladılar ve Avrupa’da eğitim dönemini, ilerleyen süreçlerde Reform ve Rönesans’a dönüşecek olan dönemi başlat- tılar. Yani Aydınlanma Çağı’nı...

Biz de onların Aydınlanma Çağı bilim in- sanlarını aydın olarak kabul etmişiz. Oysa bizim kendi aydınımız, kendi bilim adam- larımız var. Bizim İbni Sina’mız, İbni Hal- dun’umuz, İbni Heysem’imiz, Biruni’miz, Harezmi’miz, Fârâbî’miz, Cezerî’miz var. Keşiflerinin ışığıyla Avrupa’yı aydınlatan bilim insanlarına sahipken neden onları unutup Avru- pa’ninkileri sahiplenmeye, onlara benzemeye çalışalım ki. Onlar ki bilimi yayarken dinlerine sahip çıkmış, yüce bir amaç uğrunda çaba gös- termiş, tüm dünyaya hem İsl- am’ı hem ilmi yaymış büyük âlimlerdir. Şimdi isimleri pek geçmese, duyulmasa da tari- hi değiştirdikleri, dünyanın bugünkü şeklini almasında büyük katkıları olduğu bilin- melidir.

Şu an çok modern ve üstün bulup yüksek eğitim görme- leri amacıyla öğrenciler gön- derdiğimiz okulların temeli bizim kendi eğitim kurumla- rımıza, kültürümüze dayanır. Dünya her zaman böyle de- ğildi, zaman içinde dengeler değişti. Doğal, tarih akıp giderken hiçbir şey yerinde sabit kalmaz. Bir gün dünyanın hâkimi olan, er- tesi gün tüm dünyaya muhtaç hale gelebi- lir. Yıkılmaz denen devletler yıkılır. Yunan Medeniyeti yıkılır, Bizans yıkılır, 600 yıl dünyayı yönetmiş Osmanlı yıkılır. Denge- ler her zaman değişir. Yine değişecektir. Önemli olan, bu değişimde kökümüzü, amacımızı unutmamaktır. Evet, Avrupa her zaman İslam Medeniyetlerinden yüzyıllarca önde bulunan üstün bir yapı değildi. Aya- ğa kalkmalarına, öne geçmelerine Müslü-

manlardan öğrendikleri vesile oldu. Ama sonrasında bir şekilde Müslümanları geride bıraktılar. Tarihlerini unutturdular. Onlara özenmelerini, onlara ulaşmak için dinlerin- den uzaklaşmalarını sağladılar. Oysa onlar modernleşirken bunu yapmamışlardı. Müs- lümanlardan gördüklerini aynen alıp onlara benzemeye çalışmamışlardı. Şimdi bizim yapmamız gereken şey önce bu bakış açısin- dan, Avrupa’nın çok yüksek ve üstün oldu- ğu, asla ulaşılamayacak bir konumda oldu- ğu görüşünden kurtulmak; sonra tarihimizi ve kültürümüzü iyi bilmek, araştırmaktır. Bize gösterilmese de biz arayıp bulmalıyız.

Öğretilmiyorsa biz araştırmalı, kendimiz öğrenmeliyiz. Ve duyurmalıyız. Başkaları- ninkinden değil, kendi tarihimizden ilham almalıyız. Ve amacımızı doğru belirlemeli, başköşeye her zaman İslam’ı koymalıyız. Yoksa yolumuzu kaybetmemiz işten bile de- ğildir. Bu demek değildir ki Avrupa’yı yok sayalım, onlarda olan hiçbir şeyi kullanma- yalım. Asıl o zaman geri kalmış oluruz. El- bette yeni gelişmeleri de takip edecek, yeri geldiğinde yararlanacağız. Ama doğru amaç için kullanmak ve geldiğimiz yeri unutm- mak şartıyla.

Geçmişten Günümüze Gazze

Hürrem Cengiz

Üç büyük semavi din (Hristiyanlık, İslamiyet, Yahudilik) için de kutsal mekanlarına ev sahipliği etmesi hasebiyle ehemmiyet ve kutsiyet arz eden kadim şehir, Hz. Peygamber'e cennet ve cehennemin gösterildiği kutlu İsrâ ve Mirâç hadiselerinin gerçekleştiği, biz Müslümanların ilk kiblesi ikinci mescidi Mescid-i Aksa'ya ev sahipliği yapan, çocuk kaniyla beslenen Yahudilerin "Siyonizm" ideolojisinin odağında bulunan, İsa peygamberin ruhunun göğe yükseltildiği, gökte yapıлып yere indirilen şehir; Kudüs.

Kur'an-ı Kerim'de "etrafını mübarek kıldığımız" belde diye kutsallaştırılan ve Süleyman Peygamber'in "Ya Rabbi! Kim Mescid-i Aksa'ya namaz kılmak için gelir ve namaz kılsa, anasından doğduğu günkü gibi tertemiz olsun, hastalığı varsa şifa bulsun, derdi varsa deva bulsun." duası ile Yüce Allah'a yakardığı mübarek belde; Kudüs.

Hz. Peygamber'in gidin ve namaz kılın, gidecek imkanınız yoksa kandillerinde yakıl-

mak üzere zeytinyağı gönderin buyurduğu mukaddes belde Kudüs, bugün ise kandil yağına değil dünya üzerindeki Müslümanların; gönüllerini Siyonizm'e karşı "Kudüs sevdası" ile kuşatmalarına, Kudüs'ün mahiyetini ve ehemmiyetini kavramalarına, maddi manevi desteklerini bu beldeden esirgememelerine ihtiyaç duymaktadır.

Şimdi gelin birlikte İslam'ın başkenti Kudüs beldesinin coğrafyasını, tarihini, demografik-sosyal yapısını ve güncel durumunu inceleyelim.

Kudüs Coğrafyası

Kudüs şehri Doğu Akdeniz'de yer alan Filistin ülkesinin ortasında, Orta Doğu'nun Kenan bölgesinde, Yehuda dağları üzerinde bir platoda yer almaktadır. Kudüs, Filistin'in başkentidir. Şehir Doğu (eski) Kudüs ve Batı Kudüs olmak üzere ikiye ayrılır. Şehrin 35 kilometre doğusunda Ölü Deniz olarak da bilinen, Lut kavminin helak olduğu yer olan ve dünyanın en alçak su birikintisi

“Lut Gölü” yer alır. Güneyinde “Zulme karşı direnişin mümessili” Gazze, batısında Tel Aviv, doğusunda Abu Dis ve kuzeyinde ise Ramallah, Nablus yer alır.

Şehrin denizden yüksekliği 760 metredir. Buradan da anlaşılır ki Kudüs beldesi yüksek ve dağlık bir yerleşkedir. Bütün Kudüs, vadiler ve nehirler ile çevrelenmiştir. Kudüs’ün stratejik önem arz etmesinin sebebi de bölgeye hakim olması ve yüksekte kurulmuş olmasıdır.

Kudüs’ün mühimter bölgesi ise Kudüs’ün doğusunda yer alan ve Kanuni Sultan Süleyman saltanatında 1542 yılında surlarla çevrilmiş, yaklaşık bir kilometrekare alana sahip Kadim Şehirdir. Bu bölgede Müslümanların ilk kiblesi Mescid-i Aksa, Moriya Dağında kurulmuştur. Yine burada Hristiyanların hac merkezi Kıyamet Kilisesi bulunur, bu kilise Hristiyan inancındaki en kutsal mekandır. Burak (ağlama) Duvarı, Nabarita Dağı, Sahira Kapısı, güneyde Siyon Dağı (Hz.Davud Dağı), doğuda Kidron Vadisi ve Zeytin Dağı; Kadim Şehir’de bulunur.

Kudüs, Ürdün’ün başkentine 88 kilometre, Beyrut’a 388 kilometre Şam’a 290 kilometre

uzaklıkta bulunur. Şehir 125 kilometrekare alana yayılmıştır ve yaklaşık 800.000 nüfusa ev sahipliği yapmaktadır.

Su temini Kudüs şehrinin yaşadığı en büyük problemlerden biri olarak süregelmiştir. Kudüs’ün tam 400 yıllık Osmanlı hakimiyetinde şehre döşenen su kemerleri, sarnıçlar, tüneller ile bu problem çözülmeye çalışılmıştır. Kudüs’ün merkezi konumundan dolayı bölgede ticaret ve ulaşım gelişmiştir.

Kudüs Tarihi

Mukaddes belde Kudüs, tarihin en eski yerleşim yerlerinden biridir. Üç semavi din için de kutsi yapılara ev sahipliği yapan bir şehir olması hasebiyle pek çok savaşa, fethe, işgale tanıklık etmiştir ve birçok defa yıkılıp yeniden inşa edilmiştir.

Kudüs’ün ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Hadis-i Şerif kaynak olarak kullanarak Mescid-i Haram’dan 40 yıl sonra kurulduğu bilinmektedir. Bölgede yaşayan ilk topluluk; şehre hicret ederek gelmiş Kenanilerdir. Bu yüzden bölge “Kenan Bölgesi” olarak da bilinir. Kenaniler, yıllar boyunca yapılan saldırılara karşı şehri müdafaa ederek bölgeye hakim olmuşlardır.

Kent, M.Ö 997 yılına kadar Kenani hakimiyetinde kalmıştır, sonrasında ise İsrail kralı Hz. Davud'un liderliğinde Yahudiler, şehri fethetmiş ve ülkelerinin başkenti haline getirerek şehrin stratejik önemini arttırmışlardır. M.Ö 587 yılında Nebukadnezar, şehri ele geçirerek bölgedeki Yahudileri ve birçok Yahudi bilgini kendi ülkesine sürmüştür, Yahuda krallığına son vermiş ve Süleyman mabedini yıkmıştır. Bu tarihten yaklaşık 50 yıl sonra şehir Pers hakimiyetine girmiştir.

M.Ö 330 yılı dolaylarında Büyük İskender, Kudüs'ü ve beraberinde Filistin ülkesini topraklarına katmıştır ve Büyük İskender'in ölümü ile yeri halifelere kalmıştır. Halifeleri döneminde şehir savaflara tanıklık etmiş ve önce Mısırlı Ptolemaioslar sonrasında ise Selekiler şehre hakim olmuşlardır.

Bu şekilde muhtelif lokal hükümleraltılıkların hakimiyeti altına giren mukaddes şehir, M.Ö 37 yılında Bizans İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. Bu dönemde 1000 yıldır Yahudi egemenliğinde yaşayan Yahudiler, Hristiyan yönetime birçok defa isyan edip başkaldırmışlardır, İsyanlar süresince Süleyman mabedi yıkılıp yeniden inşa edilmiştir. Bu dönemde şehre inşa edilen Kıyamet Kilisesi ile şehir, Hristiyan kimliğe bürünmüştür. Böylelikle kentteki yaklaşık 1000 yıl süren Yahudi hakimiyeti sona

ermiş ve 300 yıl sürecek olan Hristiyanlık hakimiyeti başlamıştır.

Bu dönemde İslam ordusunun fetihleri Suriye'den sonra Filistin'e kadar genişlemiştir. Kudüs'ün 637 yılında Hz. Ömer halifeliğindeki ve Ubeyde bin Cerrah önderliğindeki fethi ile kentte İslam Hakimiyeti başlamıştır. Ancak bu sefer Kudüs, alışıl gelmiş fetihler gibi savaflar, katliamlar, isyanlar ile değil, kan dökülmeden Müslüman hakimiyetine girmiştir. Kentin Yahudi ve Hristiyan sakinlerinin ibadetlerinde ve günlük yaşamlarında serbest bırakılması şartı ile kentin patriği ve Hz. Ömer arasında Ömer Emannamesi imzalanmıştır. Ömer Emannamesi ile yüz yıllardır baskı altında yaşayan halk felaha kavuşmuştur. Kudüs beldesi, İslamiyet egemenliğindeyken adeta altın çağını yaşamıştır. Emeviler ve Abbasiler döneminde şehre inşa edilen altın işlemeli mimari yapı Kubbetü's-Sahra başta olmak üzere dünya tarihinin en güzel mimari eserleri bu dönemde inşa edilmiştir. Şehrin de adı İlya'dan Kudüs'e çevrilmiştir.

11. Yüzyılda Papa 2. Urban'ın emriyle Kudüs'e 200 yıl içerisinde 5 Haçlı seferi gerçekleştirilmiş ve bu seferler sonucunda Kudüs, Haçlıların eline geçmiştir. Kentin Haçlıların eline geçmesiyle kentteki 70.000 Kudüslü katledilmiş, Mescid-i Aksa ahıra dönüştü-

rülmüş ve Kubbet'üs-Sahra kiliseye çevrilmiştir. Yaklaşık yarım asır süren bu felaket günleri, "Kudüs Fatihi" olarak da anılan Selahaddin Eyyübi komutasındaki ordunun "Hittin Savaşı" ile Haçlıları bozguna uğratması ve Kudüs'ü geri alması sonucu sona ermiş ve Kubbetü's-Sahra'nın üzerindeki haç kaldırılmış, şehir restore edilmiştir.

Haçlı tehdidinin atlatılmasının ardından kent, bu sefer Moğol tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Moğol saldırıları da Memlük Devletinin mücadelesi sayesinde durdurulmuştur ve şehirde 200 yıl sürecek Memlük hakimiyeti başlamıştır.

1516 yılında Sinan Paşa önderliğinde, Kudüs toprakları Yavuz Sultan Selim tarafından fethedilmiştir. Osmanlı'nın Kudüs'ü fethiyle kentte pek çok imar faaliyetinde bulunulmuştur. Kudüs, Osmanlı için daima büyük önem taşımıştır. Bilhassa Kanuni Sultan Süleyman, Sultan Abdülaziz ve Sultan II. Abdülhamid Kudüs'ün adeta hamisi ve hadimi olmuşlardır.

19. yüzyılın sonlarında Theodor Herzl tara-

findan "Siyonizm" akımının başlatılmasıyla Siyonizm'in gözbebeği olan Kudüs, Osmanlı sultanı Sultan II. Abdülhamid'den ,Osmanlı dış borçlarının tamamıyla kapatılması karşılığında, istenmiştir. Ve sultan yüreklere kazınan o sözü söylemiştir: "Bir karış dahi olsa vatan toprağı satmam, zira bu vatan bana değil milletime aittir. Milletim de bu toprakları ancak aldığı fiyata verir. Çünkü bu topraklar kanla alınmıştır, kanla verilir."

09 Aralık 1917 tarihinde Kudüs şehri, İngilizlerin eline geçip Birleşmiş Milletler tarafından İngiliz mandasına verilmiştir. 1918 yazında Filistin'de Osmanlı ve İngiliz birliklerinin çarpışması ve Osmanlı'nın ağır yenilgisi sonucu Filistin toprakları beraberinde Kudüs, Osmanlı idaresinden ayrılmış, İngiliz toprağı haline gelmiştir. 14 Mayıs 1948 tarihinde İkinci Dünya Savaşındaki gelişmelerle İngilizler şehirden ayrılmış ve şehirde işgalci İsrail devleti kurulmuştur. İsrail Devleti Filistin'e tarihindeki en kanlı ve zulüm dolu günleri yaşatmıştır ve yaşatmaya devam etmektedir. 1967 yılındaki 6 Gün Savaşları neticesinde Kudüs'ü de iş-

gal topraklarına katan rejim, tüm dünyanın gözü önünde zulmüne devam etmektedir. 1980 yılında da İsrail parlamentosu Knesset tarafından Kudüs, İsrail'in başkenti ilan edilmiştir.

Kudüs Demografik ve Sosyal Yapısı

15. Yüzyıl sonlarında İspanya'dan sınır dışı edilen Yahudiler, Osmanlı'daki ibadet etme ve inanç özgürlüğüne istinaden Osmanlı topraklarına sığındılar. Sığınan bu Yahudilerin büyük bir kısmı İstanbul, İzmir ve Selanik vilayetlerine yerleşirken azınlık bir grup da Doğu Arap ülkelerine yerleştiler. Bunlardan 130 aile Kudüs'te iskan eden Yahudilere katıldı, 16. yüzyıl başlarında Kudüs'teki Yahudi sayısı bu ailelerle beraber 1500 civarındaydı. Ardından Osmanlı Devleti'nin Yahudilerin Filistin'e göç etmesine gösterdiği müsamaha neticesinde kaynaklara göre Filistin'deki Yahudi aile sayısı 1522 yılına gelindiğinde 1300'e ulaştı.

1897 yılında Basel Kongresi'nin toplanıp Siyonizm'in bir ideoloji haline gelmesiyle birlikte, dünyadaki tüm Yahudilerin Filistin topraklarına göç ederek Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurulması hedeflendi. Sultan II. Abdülhamid'in, Yahudilerin Filistin'den toprak satın almalarını yasaklamak gibi aldığı birtakım tedbirler yeterli olmadı ve Abdülhamid'in saltanatının sona ermesiyle Yahudiler'in Filistin'e göçü nispeten kolaylaştı. İngilizler'in şehri işgali ile şehrin kapıları Yahudilere ardına kadar açıldı.

1918 yılında Kudüs, İngilizler tarafından işgal edildiğinde beldedeki nüfus yaklaşık 43.000 idi. Bu nüfusun ise %23'ü Yahudi'ydi. 1922 yılına gelindiğinde beldedeki nüfus 62.000'i bulmuştu ve bu nüfusun ise %53'ü Yahudi'ydi. Kente İngiliz işgalinden sonra yapılan Yahudi göçleri, sayısal veriler vasıtasıyla rahatlıkla açıklanabilir.

1945'te Yahudi nüfus %65'e yaklaştı. 1948 yılında resmi olarak İsrail Devleti'nin kurulmasıyla Yahudi devleti; kentin batı kısmını işgal etmeye başladı, buraya zorla yerleş-

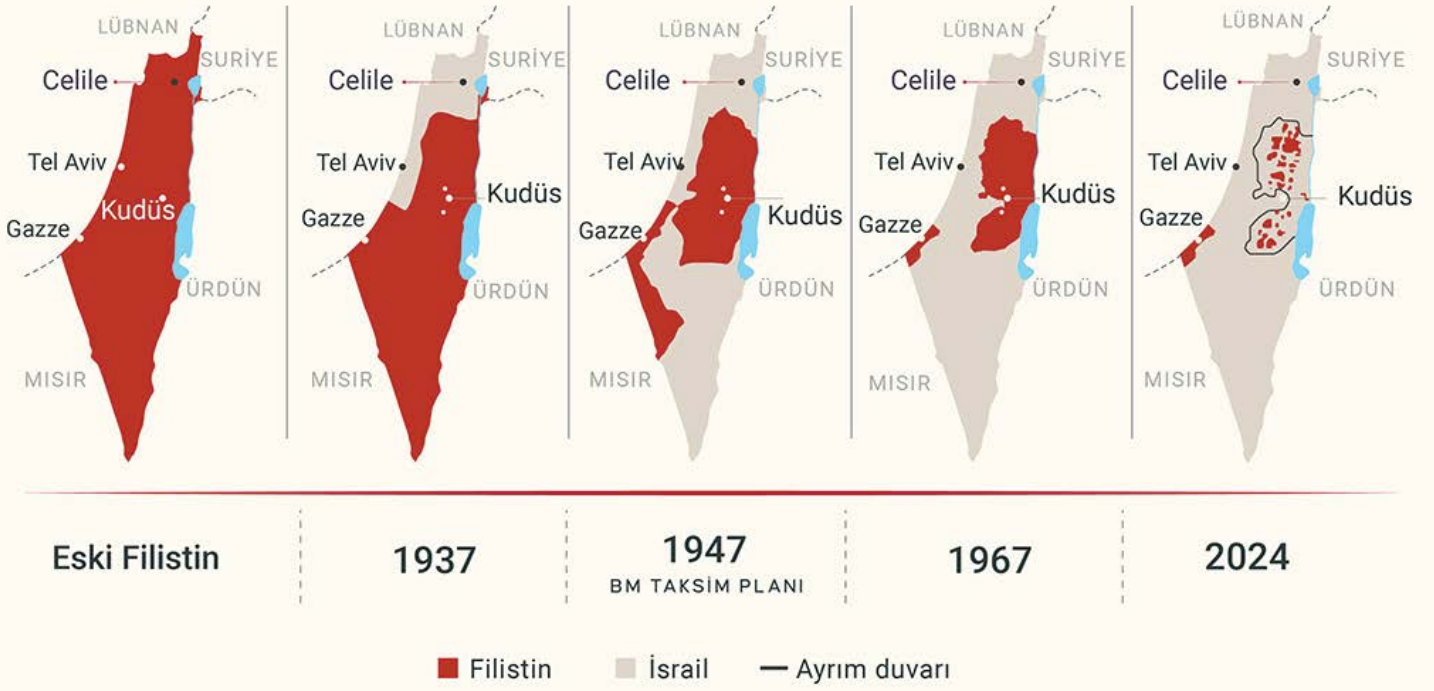
meye ve buradaki Arap kitleyi göçe zorladı, buna binaen kentin batısındaki Yahudi yerleşimi kısa sürede %80'e ulaştı. 1967 yılında ise İsrail'in bu yayılcı politikası Doğu Kudüs'te de baş gösterdi, Arap halk göçe zorlandı. Bunların sonucunda Kudüs'teki Arap sakini gün geçtikçe azaldı. Böylelikle, resmi rakamlara binaen Yahudi devleti; izlediği "Yahudileştirme" politikasıyla Kudüs genelinde Yahudilerin oranını %72'ye ulaştırdı.

Kudüs'te Güncel Durum ve Müslümanların Sıkıntıları

Kudüs'te yaşananları yaşamadan anlayabilmenin ve anlatabilmenin mümkün olmadığını düşündüğümü belirterek kaynaklardan elde ettiklerimi mürekkebim el verdiğince siz değerli okura aktarmak isterim:

- 1) Müslümanların, bilhassa Kadim Kudüs'te, evleri ve diğer mülkleri daima el konulma ve istimlak edilme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Can ve mal güvenliği İsrail tarafından ihlal edilmektedir.
- 2) Müslümanların evleri çeşitli nedenlerle yıkılıyor. Buna rağmen İsrail'in evlerine verdiği yüksek meblağlar mukabilinde dahi mallarını satmıyor, sahip çıkıyorlar.
- 3) Kudüs halkından bir Müslüman'ın Kudüslü olmayan biriyle evlenmesi halinde, eşinin Kudüs'e girmesine hatta transit geçişine bile izin verilmez.
- 4) Kudüs'te doğan Müslüman çocuklara kimlik çıkartmak çok zordur, bürokratik engeller baş gösterir. Binlerce Kudüslü çocuklarına kimlik çıkartmaya uğraşır.
- 5) Kudüs'te devlete bağlı olan okullar, öğrencilerin ancak %50'sine yetmektedir.
- 6) İsrail, Kudüs'te bulunan tek üniversitenin denkliliğini kabul etmemekle birlikte Kudüs dışındaki üniversitelere gitmek isteyen Müslümanlara çeşitli zorluklar çıkartmaktadır.
- 7) Kudüs'te yaşayan Müslüman halk, vergi-

lerini Yahudiler gibi ödemelerine mukabil sağlanan imkanlardan yararlanamamaktadır.

8) Müslüman halk, tapulu evinin her metrekaresi için vergi öder ve evine ödediği vergi, kiralardan fazladır. Vergileri ödemezlerse evlerine el konulur.

9) Evlerinden kısa süreliğine ayrı kalan Müslümanların evine yayılımcı Yahudiler yerleşir, Müslüman eve döndüğünde sahte belgelerle evin kendilerine ait olduğunu, hükümete dava açmasını söyler, hükümet davayı sonuçlandırmadığından Müslümanlar, uzun süre evsiz kalır.

10) Belediye, Müslüman tebaaya evinde tadilat yapma hakkı vermez. Belediyeden Müslümanlar ruhsat alamazlar.

11) Geçimini ticaret ile sağlayan Müslümanlara hükümet engel olur, ticarethanelerini ve işyerlerini kapatır.

12) İsrail Hükümeti 30 yaş altının Mescid-i Aksa'ya giriş yapmasını yasakladı, bu rakam kademeli olarak 45'e çıkarıldı. 45 yaş altının giriş yapması yasaktır.

13) Mescid-i Aksa'ya girmek isteyen her-

kes İsrail polisinin denetiminden geçmek zorundadır.

14) Mescid-i Aksa'yı ziyarete gelen turistlere ancak Yahudi bir rehberin eşlik etmesine izin verilmektedir.

16) İsrail, Filistinlilerin çoğalma oranını azaltmak için Müslüman gençleri yıllarca esir ediyor.

Özet olarak, Kudüs'teki İsrail işgali altındaki Müslüman tebaa, hayatlarının her merhalesinde İsrail Hükümeti'nin baskılarına maruz kalıyor. Pek çok sosyal hak ve özgürlükten mahrum bırakılıyor ve bütün bunlar "insan hakları", "çocuk", "açlık", "savaş", "eğitim" gibi mefhumlar zikredildiğinde akan suların durduğuna inanılan Avrupa'nın gözleri önünde, saklama çabası olmadan gerçekleşiyor. Gün itibari ile sivil halk, çocuklar, bebekler, kadınlar, yaşlılar adeta hunharca katlediliyor. İnsanlık bu fecaate sessiz kalıyor. 2 Milyar Müslüman nüfusu bu insanlık dramını sadece izlemekle yetiniyor. Ümmette Hz. Ebubekirlerin, Hz. Ömerlerin, Sabit b. Kaysların, Ubeyde b. Cerrahların eksikliği ekseriyetle hissediliyor.